

Vlada Crne Gore

Ministarstvo ekonomije

Podgorica, 24.11.2009

U p i t n i k

Informacija koju od Vlade Crne Gore zahtijeva Evropska komisija u cilju pripreme Mišljenja o zahtjevu Crne Gore za članstvo u Evropskoj uniji

03 Pravo osnivanja preduzeća i sloboda pružanja usluga

Odgovorno lice:	Branko Vujovic
Rukovodilac grupe:	Dragan Kujovic
Zamjenik rukovodioca grupe:	Goran Nikolic
Sekretar grupe:	Lidija Radovic
Zamjenik sekretara grupe:	Milos Raznatovic
Kontakt MEI:	Danica Ponomarev
IT Podrška:	Momcilo Vujovic

Sadržaj:

POGLAVLJA ACQUIS - SPOSOBNOST PREUZIMANJA OBAVEZA KOJE PROIZILAZE IZ CLANSTVA.....	5
Poglavlje 3: Pravo osnivanja preduzeća i sloboda pružanja usluga.....	6
I&II PRAVO OSNIVANJA PREDUZEĆA I SLOBODA PRUŽANJA PREKOGRANIČNIH USLUGA	7
A. Uopšteno.....	7
B. Horizontalni režim.....	11
III. POŠTANSKE USLUGE.....	17
A. Opšti pravni okvir.....	17
B. Obaveze pružanja univerzalne usluge (Universal Service Obligations - USO).....	19
C. Režim izdavanja dozvola i ovlašćenja	20
D. Rezervisano područje.....	21
E. Pružalac univerzalne usluge (Universal Service Provider - USP).....	22
F. Tarife za univerzalnu uslugu	23
G. Računovodstvo	24
H. Kvalitet usluge.....	24
I. Žalbeni postupak	26
J. Nacionalno regulatorno tijelo (National Regulatory Authority).....	26
IV. UZAJAMNO PRIZNAVANJE STRUČNIH KVALIFIKACIJA	29
A. Obuka.....	29
B. Bavljenje profesijom/profesionalnom djelatnošću.....	34
C. Upravne strukture.....	38

**POGLAVLJA ACQUIS - SPOSOBNOST PREUZIMANJA
OBAVEZA KOJE PROIZILAZE IZ CLANSTVA**

Poglavlje 3: Pravo osnivanja preduzeća i sloboda pružanja usluga

I&II PRAVO OSNIVANJA PREDUZEĆA I SLOBODA PRUŽANJA PREKOGRANIČNIH USLUGA

A. Uopšteno

1. Molimo analizirajte razliku između:

a) tretmana koji vi nudite trećim zemljama u pogledu prava osnivanja podružnica privrednih društava i prava osnivanja preduzeća unutar Zajednice?

Kada je u pitanju osnivanje dijela stranih privrednih društava ista se mogu osnovati pod istim uslovima kao i domaća privredna društva, odnosno njihovi djelovi.

Izuzeci od ovog opšteg pravila su dati u odgovoru 2.

b) tretmana koji dajete podružnicama stranih privrednih društava osnovanim na vašoj teritoriji i tretmana koji Zajednica daje podružnicama stranih privrednih društava osnovanim na njenoj teritoriji?

Horizontalni zahtjevi koji se primjenjuju na sva preduzeća koja žele da posluju u Crnoj Gori ili sa njom uređeni su Zakonom o privrednim društvima (Sl. list RCG, br. 06/02 i Sl. list CG, br. 17/07 i 80/08). Zakon o privrednim društvima (Aneks 18) dostavljamo u prilogu.

Preduzeća koja su sa sjedištem u EU, ako žele da trajno obavljaju djelatnost na teritoriji Crne Gore moraju se registrovati u Centralnom registru Privrednog suda (CRPS).

2. Da li vaše zakonodavstvo sadrži neke diskriminatorne odredbe – kao što su zahtjevi u pogledu jezika, nacionalnosti ili sjedišta – koje mogu uticati na pravo privrednih subjekata iz Evropske unije da osnuju preduzeće u vašoj državi? Ako da, molimo navedite spisak tih zahtjeva.

Zakonodavstvo Crne Gore ne sadrži diskriminatorne odredbe u smislu zahtjeva u pogledu jezika, nacionalnosti ili sjedišta koje mogu uticati na pravo privrednih subjekata iz Evropske unije da osnuju preduzeće u Crnoj Gori.

Izuzeci od ovog opšteg pravila su sljedeće odredbe:

- Shodno Zakonu o advokaturi (Sl. list RCG, br. 79/06), advokaturom se mogu baviti advokati koji su upisani u imenik Advokatske komore. Pravo upisa u imenik advokata ima lice koje, između ostalog, ispunjava uslov da je državljanin Crne Gore. Strani advokati mogu slobodno da pružaju konsultantske usluge u vezi sa međunarodnim pravom i pravom trećih zemalja, ali zastupanje pred upravnim i sudskim tribunalima podliježe principu reciprociteta.

- Prema Zakonu o notarima (Sl. list RCG, br. 68/05), za notara može biti imenovano samo lice koje je državljanin Crne Gore.
- Zakon o stranim ulaganjima (Sl. list RCG, br. 36/07) jednako tretira domaće i strane ulagače, izuzev ulaganja u oblasti proizvodnje i prometa naoružanja i vojne opreme, gdje strani ulagač ne može imati udio veći od 49% akcijskog kapitala.
- Shodno Zakonu o bankama (Sl. list CG, br. 17/08) najmanje jedan član odbora direktora banke, kao i najmanje dva izvršna direktora banke moraju poznavati jezik koji je u službenoj upotrebi u Crnoj Gori i imati prebivalište u Crnoj Gori za vrijeme obavljanja svoje dužnosti.

3. Kakva je poređenja vaša država napravila između svojih zakona kojima se uređuje ulazak i zapošljavanje državljana trećih zemalja kao "ključnog osoblja" i zakona na snazi u Zajednici?

Zapošljavanje i rad stranaca u Crnoj Gori propisan je Zakonom o zapošljavanju i radu stranaca (Sl. list CG, br. 22/08), čija je primjena otpočela 01. januara 2009. godine. Strancem u smislu ovog Zakona smatra se lice koje nije crnogorski državljanin, bilo da je državljanin druge države ili lice bez državljanstva.

Zakonom su predviđene tri vrste radnih dozvola na osnovu kojih se stranac može zaposliti i raditi u Crnoj Gori i to: lična radna dozvola, dozvola za zapošljavanje i dozvola za rad. Dozvola za rad prema namjeni se dijeli na: sezonski rad stranaca, rad sa upućenim strancima (prekogranične usluge, dodatno osposobljavanje i usavršavanje, kretanje lica unutar stranog privrednog društva), osposobljavanje i usavršavanje stranaca i pružanje ugovornih usluga.

Dozvola za kretanje lica unutar stranog privrednog društva je dozvola koja se izdaje na zahtjev organizacione jedinice stranog privrednog društva, registrovane u Crnoj Gori. Na osnovu ove dozvole za rad, strano privredno društvo može privremeno da premjesti svog zaposlenog na rad u toj organizacionoj jedinici, pod uslovom da je stranac u tom privrednom društvu zaposlen najmanje godinu dana.

Stranci koji se po ovom osnovu mogu uputiti su: rukovodioci, menadžeri i specijalisti (ključno osoblje) u skladu sa Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju.

»Ključno osoblje« u organizacionim jedinicama stranog privrednog društva registrovanog u Crnoj Gori su osobe koje upravljaju osnivanjem organizacione jedinice stranog privrednog društva, vrše praćenje i kontrolu rada drugih zaposlenih koji obavljaju nadzorne i stručne poslove, koji posjeduju posebna znanja bitna za poslovanje društva.

Ova dozvola se izdaje na period do jedne godine, a izuzetno se može produžiti najduže do dvije godine.

Zakonom o strancima (Sl. list CG, br. 82/08), u članu 1 predviđeno je da se ovim Zakonom uređuju uslovi za ulazak, kretanje i boravak stranaca na teritoriji Crne Gore.

Zakon ne pravi razliku među strancima koji ulaze u Crnu Goru, pa tako nema ni posebne odredbe koje se odnose na uslove za ulazak i boravak »ključnog osoblja«, pod kojim podrazumijevamo osobe koje se premještaju unutar preduzeća. (Glava V kretanje radnika, osnivanje privrednih društava, pružanje usluga, kapital –Poglavlje II-Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju. (Sl. list CG, br. 2/07) .

4. Da li vaše zakonodavstvo pravi razliku između zahtjeva koji se primjenjuju na privredna društva iz EU koja žele da pružaju usluge putem preduzeća u vašoj državi i onih koji se primjenjuju na privredna društva koja žele da pružaju prekogranične usluge iz preduzeća u državi članici Evropske unije? Ako da, kakva razlika postoji? Da li je moguće da privredno društvo osnovano u državi članici Evropske unije pruža usluge na teritoriji vaše države bez osnivanja podružnice?

U skladu sa odredbama Zakona o privrednim društvima (Sl. list RCG, br. 06/02 i Sl. list CG, br. 17/07 i 80/08), oblici obavljanja privredne djelatnosti u Crnoj Gori su:

- preduzetnik,
- ortačko društvo,
- komanditno društvo,
- akcionarsko društvo,
- društvo sa ograničenom odgovornošću i
- dio stranog društva.

Svaka strana kompanija može da svoju podružnicu, odnosno filijalu, registruje kao akcionarsko društvo, društvo sa ograničenom odgovornošću ili kao dio stranog društva.

Razlika između strane kompanije koja posluje u Crnoj Gori i kompanije koja je registrovana izvan Crne Gore ali obavlja djelatnost na teritoriji Crne Gore je u zahtjevu za registraciju. Naime, strana kompanija koja se registruje u Crnoj Gori je situacija u kojoj strana kompanija registruje novo privredno društvo u Crnoj Gori, u skladu sa Zakonom o privrednim društvima, pri čemu ispunjava sve propisane uslove (oblik organizovanja, minimalni kapital). Nakon registracije to privredno društvo, koje je u vlasništvu stranog lica, posluje kao bilo koje drugo društvo registrovano u Crnoj Gori.

Predstavništvo (filijala) u formi "dijela stranog društva" predviđeno je tako da se omogući stranim društvima da posluju u Crnoj Gori. Prema ovom sistemu, strano društvo može da posluje u Crnoj Gori, bez potrebe da osniva i registruje novo društvo. Međutim, svaki takav subjekat mora da posluje u skladu sa zakonima i propisima koji su na snazi u Crnoj Gori. U vezi sa ovim oblikom registrovanja nijesu propisane nikakve naknade niti je propisan minimalni iznos kapitala.

5. Koje su usluge zakonski uređene, a koje nijesu? Kako ste tu informaciju učinili dostupnom? Da li postoji jedinstvena tačka za kontakt (Point of a Single Contact - PSC), gdje su informacije o zahtjevima koji se postavljaju privrednim društvima koja žele da pružaju usluge elektronski dostupna tim društvima?

Shodno zvaničnoj klasifikaciji usluga UN, zakonski regulisane usluge u Crnoj Gori su:

- Pravne usluge - Zakon o advokaturi
- Računovodstvo, revizija i knjigovodstvo - Zakon o računovodstvu i reviziji
- Poreske usluge - Zakon o poreskim savjetnicima
- Arhitektonske, inženjerske i integrisane inženjerske usluge - Zakon o uređenju prostora i izgradnji objekata
- Urbanističko planiranje i usluge uređenja prostora - Zakon o uređenju prostora i izgradnji objekata
- Medicinske i stomatološke usluge - Zakon o zdravstvenoj zaštiti
- Veterinarske usluge - Zakon o veterinarstvu
- Usluge koje pružaju negovateljice, medicinske sestre, fizioterapeuti i ostalo ne-medicinsko osoblje - Zakon o zdravstvenoj zaštiti
- Usluge istraživanja i razvoja - Zakon o naučno istraživačkoj djelatnosti
- Usluge vezane za nekretnine - Zakon o svojinsko pravnim odnosima

- Usluge reklamiranja - Zakon o medijima, Zakon o radio-difuziji
- Usluge tehničkog ispitivanja i analiziranja - Zakon o standardizaciji
- Usluge koje se odnose na poljoprivredu, lov i šumarstvo - Zakon o divljači i lovstvu, Zakon o šumama, Zakon o poljoprivrednom zemljištu
- Usluge koje se odnose na ribolov - Zakon o morskome ribarstvu, Zakon o slatkovodnom ribarstvu
- Usluge koje se odnose na rudarstvo - Zakon o rudarstvu i Zakon o geološkim istraživanjima
- Usluge koje se odnose na distribuciju električne energije - Zakon o energetici
- Usluge posredovanja u zapošljavanju - Zakon o zapošljavanju i radu stranaca
- Detektivske usluge i usluge zaštite - Zakon o detektivskoj djelatnosti
- Štampanje i izdavanje - Zakon o izdavaštvu
- Poštanske i kurirske usluge - Zakon o poštanskim uslugama
- Telekomunikacione usluge - Zakon o elektronskim komunikacijama
- Audiovizuelne usluge (filmovi i proizvodnja video traka i distribucija; usluge projekcije filmova) - Zakon o kinematografiji
- Audiovizuelne usluge (radio i televizijske usluge) - Zakon o medijima, Zakon o radio-difuziji
- Građevinarstvo i srodne inženjerske usluge - Zakon o uređenju prostora i izgradnji objekata,
- Usluge distribucije - Zakon o spoljnoj trgovini, Zakon o unutrašnjoj trgovini
- Usluge obrazovanja - Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju, Zakon o srednjoj školi, Zakon o gimnaziji, Zakon o stručnom obrazovanju, Zakon o visokom obrazovanju, Zakon o obrazovanju odraslih, Zakon o predškolskom obrazovanju i vaspitanju
- Usluge zaštite životne sredine - Zakon o komunalnim djelatnostima, Zakon o vodama, Zakon o zaštiti prirode
- Usluge osiguranja - Zakon o osiguranju, Zakon o obaveznom osiguranju u saobraćaju
- Bankarstvo i ostale finansijske usluge - Zakon o bankama, Zakon o zaštiti depozita, Zakon o hartijama od vrijednosti, Zakon o finansijskom lizingu, Zakon o investicionim fondovima, Zakon o dobrovoljnim penzionim fondovima
- Bolničke i ostale zdravstvene usluge - Zakon o zdravstvenoj zaštiti
- Turističke usluge - Zakon o turizmu, Zakon o turističkim organizacijama
- Usluge zabavljanja (pozorište) - Zakon o pozorišnoj djelatnosti
- Usluge novinskih agencija - Zakon o medijima
- Sportske i druge rekreativne usluge - Zakon o sportu
- Usluge pomorskog transporta - Zakon o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi, Zakon o lukama
- Usluge avio prevoza - Zakon o vazdušnom saobraćaju
- Usluge željezničkog transporta - Zakon o željeznici
- Usluge drumskog transporta - Zakon o prevozu u drumskom saobraćaju
- Usluge cjevovodnog transporta - Zakon o energetici

Usluge koje nijesu regulisane posebnim zakonima u Crnoj Gori su sljedeće:

- Kompjuterske i srodne usluge
- Usluge iznajmljivanja/lizinga bez operatera
- Usluge istraživanja tržišta i ispitivanja javnog mnjenja
- Usluge menadžment konsaltinga
- Usluge koje se odnose na proizvodnju
- Usluge koje se odnose na naučni i stručni konsalting
- Usluge održavanja i opravke opreme (isključujući pomorska plovila, avione i drugu transportnu opremu)
- Usluge čišćenja zgrada
- Fotografske usluge
- Usluge pakovanja
- Konvencijske usluge
- Usluge posredovanja na tržištu novca
- Pomoćne usluge za sve vrste transporta (usluge rukovanja teretom, usluge čuvanja i skladištenja, usluge agencije za prevoz stvari) .

U roku od dvije godine od pristupanja Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (STO), Crna Gora će uspostaviti informativni centar (enquire point) koji će odgovarati na zahtjeve i pružati konkretne informacije drugim članicama STO kao i pojedincima i preduzećima iz tih članica. Ovaj informacioni centar će biti smješten i u nadležnosti Ministarstva ekonomije. Pored toga, dvije godine od pristupanja Svjetskoj trgovinskoj organizaciji Crna Gora će osnovati ili odrediti jedan službeni list ili internet stranicu, koji se redovno objavljuje ili ažurira i lako je dostupan državama članicama STO, kao i njihovim pojedincima i preduzećima, koji će biti posvećeni objavljivanju, prije njihovog donošenja, propisa i drugih mjera koje se odnose na trgovinu robom, uslugama ili na TRIPS ili na nju utiču.

Takođe, nakon pristupanja STO-u, Crna Gora će objaviti spisak svih organizacija koje su odgovorne za ovlašćivanje, odobravanje i regulisanje uslužnih aktivnosti za svaki sektor usluga, kao i objaviti u službenom listu, sve svoje postupke i uslove izdavanja dozvola.

6. Da li je tim zahtjevima napravljena razlika između zahtjeva koji se primjenjuju na pružaoce usluga osnovane u Crnoj Gori i onih koji se primjenjuju na pružaoce prekograničnih usluga iz preduzeća u drugoj državi? (vidjeti pitanje 4)

Molimo da pogledate odgovor na pitanje broj 4.

B. Horizontalni režim

7. Imate li bilo koju vrstu horizontalnih zakonskih ili upravnih zahtjeva koji se primjenjuju na sva preduzeća koja žele da trguju u vašoj zemlji ili s njom? Ako da:

Horizontalni zahtjevi koji se primjenjuju na sva preduzeća koja žele da posluju u Crnoj Gori ili sa njom uređeni su Zakonom o privrednim društvima (Sl. list RCG, br. 06/02 i Sl. list CG, br. 17/07 i 80/08) (Aneks 18).

a) Da li se oni jednako primjenjuju na privredna društva koja žele da osnuju preduzeće na vašem tržištu i na društva osnovana u EU koja pružaju prekogranične usluge? Ako ne, koje su razlike između režima koji se primjenjuje na osnivanje preduzeća i režima koji se primjenjuje na pružanje usluga?

Horizontalni zahtjevi koji se primjenjuju na sva preduzeća koja žele da posluju u Crnoj Gori ili sa njom uređeni su Zakonom o privrednim društvima (Sl. list RCG, br. 06/02 i Sl. list CG, br. 17/07 i 80/08) .

Preduzeća koja su sa sjedištem u EU, ako žele da trajno obavljaju djelatnost na teritoriji Crne Gore moraju se registrovati u CRPS.

b) Koji su postupci za dobijanje dozvole (ili druge vrste odobrenja)?

Za postupak registracije privrednih društava kod Centralnog registra Privrednog suda (CRPS-a), za dobijanje rješenja o registraciji u CRPS, potrebno je da ovlašćeno lice preda ispunjeni obrazac propisan Uputstvom o radu Centralnog registra i obrascima za upis (Sl. list CG, br. 43/08) kao i

akte predviđene Zakonom o privrednim društvima (Sl. list RCG, br. 6/02 i Sl.list CG, br. 17/07 i 80/08), odnosno drugim zakonom ako se radi o drugim oblicima organizovanja (koji nije predviđen pomenutim zakonom), npr. poštanske usluge se obavljaju na osnovu posebne licence, licence, odnosno rješenja o ispunjenosti uslova za obavljanje poštanskih usluga. Licence ili rješenja izdaje regulatorni organ. U postupku izdavanja licenci ili rješenja saglasno članu 49 Zakonu o poštanskim uslugama (Sl. list RCG, br. 46/05) primjenjuju se odredbe Zakona o opštem upravnom postupku (Sl.list RCG, br.60/03), ukoliko ovim Zakonom nije drugačije propisano.

U Zakonu o privrednim društvima (član 80) uređen je postupak osnivanja dijela stranog društva. Strano privredno društvo je dužno da dostavi Centralnom registru Privrednog suda:

- adresu sjedišta dijela stranog društva,
- djelatnost,
- naziv i pravni oblik stranog društva i naziv dijela stranog društva, ako je različit od naziva stranog društva,
- ovjerenu kopiju statuta stranog društva i prevod statuta ovjeren od strane sudskog tumača,
- kopiju potvrde o registraciji stranog društva,
- imena i adrese jednog ili više lica sa prebivalištem u Crnoj Gori ovlašćenih da zastupaju društvo u odnosima sa trećim licima,
- imena i adrese jednog ili više lica sa prebivalištem u Crnoj Gori ovlašćenih da zastupaju u pravnim postupcima,
- posljednji bilans stanja i bilans uspjeha ili slične dokumente propisane zakonom zemlje u kojoj je društvo registrovano.

Dio stranog društva je obavezan da usaglasi svoje poslovanje sa odredbama Zakona o privrednim društvima i drugim zakonima. Ukoliko je posebnim zakonom uređeno obavljanje pojedine djelatnosti, onda je dio stranog društva obavezan da ispuni uslove propisane za obavljanje djelatnosti prije početka obavljanja djelatnosti. Zakonom o trgovini propisano je da trgovac obavještava tržišnu inspekciju u roku od osam dana prije početka obavljanja djelatnosti, koja će ispitati da li trgovac ispunjava propisane uslove.

c) Koji zahtjevi trebaju biti ispunjeni da bi se dobila dozvola ili odobrenje? (Na primjer, da li postoje zahtjevi u pogledu državljanstva ili sjedišta, ili da li treba pribaviti dokumentaciju iz zemlje porijekla pružaoca usluge?)

Zahtjevi koji trebaju da budu ispunjeni da bi se dobila dozvola ili odobrenje za obavljanje privredne djelatnosti zavise od vrste djelatnosti na koju se odnose. Opšti zahtjevi za pružanje specifičnih usluga načelno se odnose na broj kvalifikovanih stručnjaka, odgovarajuće objekte i relevantno iskustvo.

Shodno Zakonu o privrednim društvima (Sl. list RCG br. 6/02 i Sl.list CG, br. 17/07 i 80/08) strano društvo koje obavlja privrednu djelatnost preko svog dijela društva na teritoriji Crne Gore, dužno je da, u roku od 30 dana od dana osnivanja, preda neophodnu dokumentaciju Centralnom registru Privrednog suda (CRPS).

U Zakonu o privrednim društvima (član 80) uređen je postupak osnivanja dijela stranog društva. Strano privredno društvo je dužno da dostavi Centralnom registru Privrednog suda (CRPS) :

- adresu sjedišta dijela stranog društva,
- djelatnost,
- naziv i pravni oblik stranog društva i naziv dijela stranog društva, ako je različit od naziva stranog društva,
- ovjerenu kopiju statuta stranog društva i prevod statuta ovjeren od strane sudskog tumača,
- kopiju potvrde o registraciji stranog društva,
- imena i adrese jednog ili više lica sa prebivalištem u Crnoj Gori ovlašćenih da zastupaju društvo u odnosima sa trećim licima,

- imena i adrese jednog ili više lica sa prebivalištem u Crnoj Gori ovlaštenih da zastupaju u pravnim postupcima,
- posljednji bilans stanja i bilans uspjeha ili slične dokumente propisane zakonom zemlje u kojoj je društvo registrovano.

Prilikom registracije akcionarskog društva, društvo dostavlja CRPS-a sljedeća dokumenta i podatke:

- 1) ugovor o osnivanju;
- 2) statut;
- 3) spisak sa imenima članova odbora direktora;
- 4) imena, prezimena i u slučaju da je došlo do promjene imena/prezimana, prethodno ime/prezime članova odbora direktora i datum i mjesto njihovog rođenja;
- 5) njihov matični broj;
- 6) prebivalište, odnosno boravište članova odbora direktora;
- 7) izjave članova odbora direktora o tome koje državljanstvo posjeduju;
- 8) zanimanja članova odbora direktora;
- 9) podatke o članstvu u drugim odborima, funkcijama na kojima se nalaze u Crnoj Gori ili van nje, kao i mjestu registracije tih društava, ukoliko nijesu registrovana u Crnoj Gori;
- 10) ime i adresu izvršnog direktora, sekretara društva i revizora;
- 11) naziv društva i mjesto sjedišta uprave društva, odnosno adresa na koju se šalju zvanični dopisi;
- 12) potpisanu izjavu članova odbora direktora, izvršnog direktora, sekretara društva i revizora da prihvataju imenovanja;
- 13) rješenje Komisije za hartije od vrijednosti kojim se odobrava prospekt za javnu ponudu akcija, odnosno kojim se potvrđuje uspješnost emisije odnosno, rješenje Komisije za hartije od vrijednosti o evidentiranju osnivačke emisije akcija, za društvo koje se simultano osniva;
- 14) dokaz o uplati odgovarajuće takse.

Ortakluk se registruje za potrebe statistike u CRPS-a podnošenjem registracione prijave. Registraciona prijava sadrži naziv ortakluka, imena ortaka, njihove adrese i matične brojeve (JMBG). Ugovor o ortakluku, ukoliko je sačinjen, ortaci mogu dostaviti CRPS-a.

Registracija komanditnog društva vrši se dostavljanjem izjave ili ugovora potpisanog od strane svih članova društva CRPS-a, koji sadrži sljedeće podatke:

- 1) naziv društva i oznaku da je društvo osnovano kao komanditno;
- 2) sjedište društva;
- 3) rok na koji se društvo osniva i datum početka obavljanja djelatnosti;
- 4) ime, prezime i matični broj, odnosno naziv svakog člana društva;
- 5) ime svakog lica koje ima svojstvo komanditora;
- 6) ulog komanditora i da li je ulog u novčanom ili nenovčanom obliku.

Društvo sa ograničenom odgovornošću dostavlja sljedeće podatke i dokumenta CRPS-a koji se objavljuju prilikom prve registracije društva:

- 1) osnivački akt;
- 2) statut;
- 3) lista osnivača, članova društva, rukovodilaca i članova odbora direktora, ukoliko su imenovani, uključujući:
 - a) imena, prezimena i u slučaju da je došlo do promjene imena/prezimana prethodno ime/prezime ;
 - b) datum i mjesto rođenja članova odbora direktora, matični broj ili broj pasoša, ako su strani državljani;
 - c) prebivalište, odnosno boravište članova odbora direktora;
 - d) izjavu članova odbora direktora o tome koje državljanstvo posjeduju;
 - e) podatke o njihovom članstvu u drugim društvima, odborima ili druge funkcije koje obavljaju u Crnoj Gori ili van nje, kao i mjesto registracije takvih društava, ukoliko nijesu registrovana u Crnoj Gori.
- 4) ime izvršnog direktora;

- 5) naziv društva, adresa sjedišta društva i adresa za prijem službenih dopisa, ukoliko se razlikuju;
- 6) lica ovlaštena za zastupanje društva i podatak da li je zastupanje kolektivno ili pojedinačno;
- 7) pisani pristanak članova odbora direktora na njihova imenovanja, ukoliko su imenovani.

Privredna društva (obuhvataju: akcionarska društva, društva sa ograničenom odgovornošću, ortačka društva, komanditna društva i djelove stranih društava) i preduzetnici obavezni su da usaglase svoje poslovanje sa odredbama Zakona o privrednim društvima i drugim zakonima. Ukoliko je posebnim zakonom uređeno obavljanje pojedine djelatnosti postoji obaveza da se ispune uslovi propisani za obavljanje djelatnosti prije početka obavljanja djelatnosti. Zakonom o trgovini propisano je da trgovac obavještava tržišnu inspekciju u roku od osam dana prije početka obavljanja djelatnosti, koja će ispitati da li trgovac ispunjava propisane uslove. Uslovi za obavljanje pojedine djelatnosti uređeni su posebnim zakonima koji uređuju pojedine djelatnosti. Uglavnom se traži da je društvo, odnosno preduzetnik upisani u CRPS, da ispunjava propisane tehničke uslove, da zapošljava određeni broj stručnog kadra. Ispunjenost uslova se potvrđuje izdavanjem odobrenja za vršenje djelatnosti od strane nadležnog organa.

Na osnovu člana 50 Zakona o poštanskim uslugama (Sl. list RCG, br. 46/05), za obavljanje univerzalne poštanske usluge izdaje se posebna licenca na osnovu zahtjeva koji sadrži podatke o podnosiocu zahtjeva.

Podnosilac zahtjeva u postupku dobijanja posebne licence prilaže sljedeće dokaze:

- 1) o registraciji za obavljanje poštanskih usluga;
- 2) o pravnom osnovu korišćenja poštanske mreže;
- 3) o ispunjenosti tehničkih i drugih uslova u skladu sa propisima (ovo rješenje izdaje Ministarstvo na osnovu Pravilnika o tehničkim uslovima koje moraju ispunjavati sredstva i druga oprema poštanske mreže (Sl. list RCG, br. 41/06)).

U skladu sa članom 51 Zakona o poštanskim uslugama, za obavljanje pojedinih poštanskih usluga iz domena univerzalne poštanske usluge izdaje se licenca, na osnovu zahtjeva, koji obavezno sadrži:

- podatke o podnosiocu zahtjeva;
- vrste poštanskih usluga koje namjerava da obavlja;
- period za koji se licenca traži.

Podnosilac zahtjeva u postupku dobijanja licence, prilaže sljedeće dokaze:

- o registraciji za obavljanje poštanskih usluga;
- o pravnom osnovu korišćenja poštanske mreže;
- o ispunjenosti tehničkih i drugih uslova u skladu sa propisima.

Rješenje o ispunjenosti uslova za obavljanje komercijalnih poštanskih usluga izdaje se saglasno članu 57 Zakona o poštanskim uslugama na zahtjev fizičkog ili pravnog lica i obavezno sadrži:

- podatke o podnosiocu zahtjeva;
- vrstu komercijalne poštanske usluge koju namjerava da obavlja;
- područje na kojem će se usluga obavljati;
- period za koji se rješenje izdaje.

Za više informacija o zahtjevima koji se odnose na državljanstvo i sjedište molimo da pogledate odgovor na pitanje broj 2 i 3.

d) U kojoj se mjeri uzimaju u obzir zahtjevi koja je preduzeće već ispunilo u svojoj državi osnivanja?

Kod dijela stranog društva osnovna dokumentacija pri registraciji je dokumentacija koja se dobija od stranog društva (kopija potvrde o registraciji stranog društva, naziv i pravni oblik stranog

društva, ovjerena kopija statuta stranog društva, posljednji bilans stanja i uspjeha ili drugi odgovarajući dokument), tako da se prihvata sva navedena dokumentacija stranog društva.

e) Koliko je vremena potrebno da bi se dobila dozvola?

Shodno članu 86 Zakona o privrednim društvima (Sl. list RCG, br. 06/02 i Sl. list CG, br. 17/07 i 80/08), ukoliko se u roku od četiri radna dana ne odbije dobijena dokumentacija, društvo, odnosno preduzetnik se smatraju uredno registrovanim. U praksi postupak u Centralnom registru Privrednog suda (CRPS) se završava za 1 - 2 dana.

Osim registracije privredno društvo i preduzetnik trebaju da dobiju i odobrenje za vršenje djelatnosti. Shodno Zakonu o opštem upravnom postupku (Sl. list RCG, br. 60/03) rješenje u upravnom postupku, u koji spada i odobrenje za vršenje djelatnosti, moraju se završiti najkasnije u roku od 30, ako nije potrebno sprovesti posebni ispitni postupak, odnosno 60 dana ako je neophodno sprovesti ispitni postupak za utvrđivanje dokaza. Posebni rokovi za izdavanje odobrenja za vršenje djelatnosti utvrđeni su posebnim zakonima i oni su, po pravilu, u rokovima utvrđenim Zakonom o opštem upravnom postupku.

f) Da li se za dozvolu plaća naknada? Ako da, koliko ona iznosi?

Za registraciju se ne plaća naknada ali je propisana taksa (shodno direktivama EU visina taksi je približna visini administrativnih troškova), koja se plaća Privrednom sudu u Podgorici: za registraciju akcionarskog društva 50 €, a za registraciju društva sa ograničenom odgovornošću, ortačkog društva, komanditnog društva i preduzetnika 10 €.

Za akcionarska društva, društva sa ograničenom odgovornosti, komanditna društva plaća se godišnja taksa za produžavanje registracije i ona iznosi 1 €.

Osim navedenih taksi postoji i obaveza za plaćanja objavljivanja podataka o registraciji u Službenom listu CG i ona se plaća prema stvarnim troškovima objavljivanja.

Za dobijanje odobrenja za vršenje djelatnosti plaća se taksa. Ona zavisi od opštine do opštine, odnosno od djelatnosti do djelatnosti. U Zakonu o administrativnim taksama (Sl. list RCG, br. 55/03, 46/04, 81/05, 02/06 i Sl. list CG, br. 22/08, 77/08 i 03/09) određeni su iznosi administrativnih taksi za pojedina postupanja organa. Tako npr. za izdavanje rješenja o izdavanju dozvole za rad organizacije za osiguranje plaća se taksa od 200 €, za rješenje kojim se utvrđuje ispunjivanje uslova za obavljanje poslova dezinfekcije, deratizacije, zatim proizvodnje sredstava za zaštitu bilja i sredstava za ishranu bilja plaća se taksa od 100 €, za izdavanje rješenja o ovlašćenju za vršenje tehničkog pregleda vozila plaća se taksa od 850 € i dr.

Na osnovu Zakona o poštanskim uslugama (Sl. list RCG, br. 46/05) saglasno članu 58 za dobijanje licenci i rješenja plaća se jednokratna naknada.

U Pravilniku o visini jednokratnih i godišnjih nakanada za poštanske operatore (Sl. list RCG, br. 72/06) utvrđuje se visina jednokratnih i godišnjih naknada koje plaćaju poštanski operatori. Saglasno članu 2 Pravilnika o visini jednokratnih i godišnjih naknada za poštanske operatore visina jednokratne naknade iznosi:

- za izdavanje posebne licence 10.000€;
- za izdavanje licence 5.000€;
- za izdavanje rješenja o ispunjenosti uslova za obavljanje komercijalnih poštanskih usluga 1.000€.

g) Da li je zahtjev za dobijanje dozvole povezan sa obaveznim članstvom u privrednoj komori, privrednom udruženju ili drugom tijelu? Ako to članstvo zahtijeva plaćanje naknade, koliko ona iznosi?

Članstvo u Privrednoj Komori Crne Gore i drugim udruženjima nije uslov za upis, osnivanja ili promjene podataka kod Centralnog registra Privrednog suda, kao i uopšteno, za otpočinjanje obavljanja djelatnosti, a samo članstvo nije uslov za sticanje bilo koje dozvole.

Članom 19 Zakona o privrednoj komori Crne Gore (Sl. list RCG, br. 42/98) određeno je da se sredstva za rad Privredne komore utvrđuju plaćanjem članskog doprinosa. Članski doprinos za 2009. godinu utvrđen je u iznosu od 0,30 % od bruto zarada zaposlenih na dan isplate zarade. Iznos doprinosa utvrđuje svojom odlukom Skupština Privredne komore Crne Gore za svaku kalendarsku godinu.

h) Kojom se politikom opravdava sistem izdavanja dozvola?

Sistem izdavanja rješenja o registraciji privrednog subjekta, odnosno postupak registracije po sistemu prijave koji inauguriše Zakon o privrednim društvima (Sl. list RCG, br. 06/02 i Sl. list CG, br. 17/07 i 80/08), sastoji se u tome da registrator (lice koje vrši registraciju) nema ovlaštenja ni dužnost da ispituje tačnost podataka sadržanih u dokumentaciji za registraciju. Registrator samo ispituje jesu li dostavljeni svi dokumenti i podaci (u propisanoj formi) zahtijevani zakonom.

Posebним zakonima uređeno je obavljanje pojedinih djelatnosti, kao i propisani uslovi koje mora da ispuni privredno društvo, odnosno preduzetnik, ako želi da se bavi tom djelatnošću. Izdavanjem dozvola obezbjeđuje se da privredna društva i preduzetnici koji su dobili dozvolu ispunjavaju propisane uslove. Ovo je posebno značajno kod obavljanja opasnih djelatnosti čije nestručno obavljanje može da ima posljedice na ljude, prirodnu sredinu, biljni i životinjski svijet. Takve su na primjer djelatnosti proizvodnje i prometa goriva i drugih zapaljivih i eksplozivnih materijala, otrova, farmaceutska industrija, prevoz putnika i robe i dr.

i) Da li su pružaoci usluga u mogućnosti da elektronskim putem sprovedu neke od procedura koje su neophodne za pružanje usluge?

Zakonom o privrednim društvima (Sl. list RCG, br. 06/02 i Sl. list CG, br. 17/07 i 80/08) i Upustvom o radu Centralnog registra sa obrascima za upis (Sl. list RCG, br. 25/02, 43/03, 06/05 i Sl. list CG, br. 43/08) omogućeno je da se registraciona prijava podnese elektronskim putem. Pravna lica su dužna da finansijske izvještaje dostavljaju CRPS-u u papirnoj i elektronskoj formi, u skladu sa Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o računovodstvu i reviziji (Sl. list CG, br. 69/05 i Sl. list CG, br. 80/08).

III. POŠTANSKE USLUGE

A. Opšti pravni okvir

8. U kojoj mjeri je vaš pravni okvir koji se odnosi na oblast poštanskih usluga usklađen sa odgovarajućim *acquis-em* Zajednice (Direktiva 97/67/EZ izmijenjena i dopunjena Direktivom 2002/39/EZ i Direktivom 2008/06/EC)? Molimo dostavite pojedinosti o režimu izdavanja dozvola; pružanju univerzalne usluge; rezervisanom području; zahtjevima za načela tarifa; transparentnost i odvajanje računa za pružaoce usluga; standardima za nadzor nad kvalitetom poštanskih usluga.

Pravni okvir kojim se reguliše poštanske usluge su usklađene sa *Acquis* Zajednice. Direktiva 97/67/EZ izmijenjena je i dopunjena Direktivom 2002/39/EZ. Sa Direktivom 2008/06/EC nije usklađen crnogorski pravni okvir, ali sa izmjenom postojećeg zakonodavstva će se uskladiti. Strategija razvoja poštanske djelatnosti u Crnoj Gori za period 2008-2018. godine je usklađena sa Direktivom 2008/06/EC.

Režim licenciranja

Zakonom o poštanskim uslugama (Sl. list RCG, br. 46/05) (Aneks 19) u skladu sa članom 48 određeno je da se poštanske usluge obavljaju na osnovu posebne licence, licence, odnosno rješenja o ispunjenosti uslova za obavljanje poštanskih usluga.

Univerzalnu poštansku uslugu obavlja pravno lice na osnovu posebne licence.

Pojedine poštanske usluge iz domena univerzalne poštanske usluge obavlja pravno lice na cijeloj teritoriji Republike koje dobije licencu za obavljanje te usluge.

Komercijalne poštanske usluge obavljaju fizička i pravna lica koja dobiju rješenje o ispunjenosti uslova za obavljanje tih usluga.

Pružanje univerzalnog servisa

Univerzalnu poštansku uslugu obavlja univerzalni poštanski operator kao pravno lice koje ispunjava uslove propisane zakonom, a na osnovu posebne licence.

Obavljanje univerzalne poštanske usluge obezbjeđuje se svim korisnicima, svakim radnim danom, ne manje od pet dana sedmično, najmanje jedan prijem i jedno uručenje poštanskih pošiljki.

Regulatorni organ može u posebnim okolnostima i geografskim uslovima odrediti drugačije obavljanje univerzalne poštanske usluge.

Univerzalni poštanski operator je obavezan da obezbijedi propisanu gustinu pristupnih tačaka koja odgovara potrebama korisnika, a u skladu sa tehnološkim razvojem.

Oblast rezervisanih usluga za univerzalnog operatora

Saglasno članu 14 Zakona o poštanskim uslugama rezervisana poštanska usluga obuhvata:

- prijem, preradu, prenos i uručenje pismonosnih pošiljaka do mase 100 grama i cijene koja je niža od trostrukog iznosa poštarine prve stope mase i najnižeg stepena prenosa;
- prijem prenos i isplatu uputnica;
- direktnu poštu, pod uslovima iz tačke 1 ovog stava;
- prijem, preradu i uručenje sudskog pisma bez obzira na limite.

Rezervisano poštansku uslugu iz stava 1 ovog člana obavlja univerzalni poštanski operator koji obuhvata poštanske usluge u unutrašnjem i međunarodnom poštanskom saobraćaju.

Uslovi za tarifne principe

Cijenu univerzalne poštanske usluge u skladu sa članom 23 Zakona o poštanskim uslugama utvrđuje univerzalni poštanski operator po kriterijumima koje utvrđuje ministarstvo. Cijene rezervisane poštanske usluge utvrđuje Ministarstvo, na predlog univerzalnog poštanskog operatora. Cijene rezervisane poštanske usluge u međunarodnom saobraćaju formiraju se na osnovu kriterijuma utvrđenim aktima Svjetskog poštanskog saveza.

Transparentnost i razdvajanje računa pružaoca usluga

Pravilnikom o načinu vođenja odvojenog računovodstva operatora univerzalne poštanske usluge (Sl. listu CG, br. 29/08) propisan je način vođenja odvojenog računovodstva, računovodstvenih evidencija i troškovnog računovodstva operatora univerzalne poštanske usluge, u cilju obezbjeđivanja transparentnog praćenja rezervisanih i nerezervisanih usluga, kao i sprečavanja subvencioniranja komercijalne poštanske usluge s prihodima od rezervisanih poštanskih usluga.

U članu 2 pomenutog Pravilnika propisano je, između ostalog, da Pošta mora obezbijediti transparentnost poslovanja, na način da cijena (trošak poštanskih usluga između navedenih domena) bude očigledna.

Unutrašnji obračunski sistem Pošte mora se bazirati na utemeljenim principima troškovnog računovodstva i njihovoj dosljednoj primjeni, na način koji omogućava pregled i nadzor svih usluga, uzimajući u obzir i usvojene računovodstvene standarde.

U okviru računovodstvenog sistema propisanog ovim Pravilnikom, troškovi će, biti raspoređeni na sljedeći način:

- troškovi koje je moguće neposredno pripisati specifičnim uslugama;
- zajednički troškovi - troškovi koje nije moguće neposredno dodijeliti specifičnoj usluzi, trebali bi biti raspoređeni na bazi fizičkih kriterijuma koji precizno prikazuju objektivnu i potpunu eksploataciju kapaciteta i resursa (upotreba ključeva);
- kad zajedničke troškove nije moguće neposredno raspodijeliti, čak ni uz upotrebu ključeva, zajedničke troškove treba podijeliti na bazi izračunatog razmjera ovakvih zajedničkih troškova, sa jedne strane i cjelokupnih zajedničkih troškova, sa druge strane.

Pošta mora prilagoditi svoj računovodstveni sistem, saglasno odredbama Pravilnika o načinu vođenja odvojenog računovodstva operatora univerzalne poštanske usluge, najkasnije do 01. januara 2010. godine.

Pošta će do perioda navedenog u stavu jedan ovog člana, primjenjivati Projekat održivosti univerzalnog servisa, koji je usvojio Odbor direktora Pošte Crne Gore broj 00010-5476/6 na sjednici održanoj 05.10. 2007. godine.

Standardi za praćenje kvaliteta poštanskih usluga

Pod kvalitetom univerzalne poštanske usluge podrazumijevaju se mjerila kvaliteta vezana za prijem, prevoz i dostavu poštanskih pošiljaka koja moraju obezbijediti davaoci univerzalne poštanske usluge korisnicima poštanskih usluga.

Pošta je obavezna obezbijediti kvalitet prijema i dostave poštanskih pošiljaka u skladu sa standardima određenim Pravilnikom o opštim uslovima za obavljanje poštanskih usluga i Pravilnikom o organizaciji poštanske mreže.

Pošta je obavezna svake godine, obaviti petnaestodnevno mjerenje kvaliteta prenosa poštanskih pošiljaka.

Pošta je obavezna putem svog glasila i sajta objaviti godišnje podatke o kvalitetu prenosa poštanskih pošiljaka i podatke o ukupnom broju primljenih i riješenih reklamacija.

9. Imate li ikakve planove za izmjenu postojećeg zakonodavstva i/ili restrukturiranje poštanskih usluga? Molimo da navedete pojedinosti i raspored aktivnosti.

U Strategiji razvoja poštanske djelatnosti u Crnoj Gori za period 2008-2018. godine, odnosno u Akcionom planu u dijelu Strategija liberalizacije poštanskih usluga i prilagođavanje poštanske

djelatnosti za integraciju u EU, utvrđena je aktivnost izmjene Zakona o poštanskim uslugama (rezervisane usluge, standardi i ciljevi kvaliteta prilagođeni EU, standardi sigurnosti i bezbjednosti korisnika, zaposlenih i poštanskih pošiljaka) . Izmjena postojećeg zakona je predviđena za IV kvartal shodno Programu rada Vlade za 2009. godinu. U izradi Predloga izmjene i dopune Zakona o poštanskim uslugama pored Ministarstva će učestvovati i regulatorni organ, Univerzalni poštanski operator kao i jedan predstavnik poštanskih operatera Crne Gore.

Strategijom je definisano da Crna Gora treba da sprovede postepenu liberalizaciju koja bi podrazumijevala zadržavanje rezervisanih usluga (100 grama) do 2010. godine, a zatim smanjenje rezervisanih usluga na 50 grama do 31.12.2012. godine. Ovo podrazumijeva da će se restrukturiranje UPO završiti do 2010. godine jer je ono praktično uslov potpune liberalizacije tržišta poštanskih usluga koje bi nastupilo od 01. januara 2013. godine.

B. Obaveze pružanja univerzalne usluge (Universal Service Obligations - USO)

10. Koji je okvir pružanja univerzalne usluge u vašoj državi?

Pod univerzalnom poštanskom uslugom, u skladu sa članom 6 Zakona o poštanskim uslugama (Sl. list RCG, br. 46/05) (Aneks 19), smatraju se usluge prijema, prerade, prenosa i uručenja poštanskih pošiljaka u unutrašnjem i međunarodnom poštanskom saobraćaju i to:

- 1) pismonosnih pošiljaka mase do 2 kg;
- 2) paketa mase do 10 kg;
- 3) uputnica;
- 4) sekograma;
- 5) preporučenih i vrednosnih poštanskih pošiljaka.

Univerzalna poštanska usluga obuhvata i uručenje paketa mase do 20 kg u međunarodnom poštanskom saobraćaju.

11. Koji su uslovi pristupa i isporuke?

Saglasno članu 8 Zakona o poštanskim uslugama (Sl. list RCG, br. 46/05) (Aneks 19) obavljanjem univerzalne poštanske usluge obezbjeđuje se svim korisnicima, svakim radnim danom, ne manje od pet dana sedmično, najmanje jedan prijem i jedno uručenje poštanskih pošiljki.

Regulatorni organ može u posebnim okolnostima i geografskim uslovima odrediti drugačije obavljanje univerzalne poštanske usluge.

Obavljanjem univerzalne poštanske usluge obezbjeđuje se svim korisnicima mogućnost pristupa poštanskoj mreži univerzalnog poštanskog operatera na propisanoj udaljenosti od mjesta stanovanja, uključujući poštanske sandučice na javnim mjestima i u službenim prostorijama poštanskog operatera.

12. Da li su poštanske usluge oslobođene od plaćanja PDV-a?

Saglasno odredbi člana 26 Zakona o porezu na dodatu vrijednost (Sl. list RCG, br. 65/01, 12/02, 38/02, 72/02, 21/03, 76/05, 04/06 i Sl. list CG, br. 16/07) plaćanja PDV-a su oslobođene javne poštanske usluge kao i promet proizvoda neposredno povezan sa tim isporukama.

13. Koji su vaši standradi za kvalitet usluge (planirani ciljevi za prelazno vrijeme vršenja usluge)?

U skladu sa članom 56 Pravilnika o opštim uslovima za obavljanje poštanskih usluga (Sl. list RCG, br. 29/06, 42/06) pod kvalitetom obavljanja univerzalne poštanske usluge podrazumijeva se uručenje 95% poštanskih pošiljki u unutrašnjem poštanskom saobraćaju u propisanim rokovima.

Pod rokom uručnja poštanskih pošiljaka u unutrašnjem saobraćaju podrazumijeva se vrijeme od prijema poštanske pošiljke do njenog uručnja. Poštanski operator je obavezan uručiti poštanske pošiljke u roku od tri dana.

U pomenuti rok ne računa se:

- dan prijema pošiljke;
- vrijeme kašnjenja zbog nepotpune i netačne adrese primaoca;
- vrijeme kašnjenja zbog više sile ili zastoja u saobraćaju nastalog bez krivice poštanskog operatora;
- neradni dan i dani kad se ne obavlja dostava poštanskih pošiljaka.

Ako je pošiljka primljena poslije posljednje otpreme pošiljka iz jedinica poštanske mreže, rokovi se produžavaju za jedan dan.

Poštanski operator može s korisnicima koji predaju veći broj poštanskih pošiljaka ugovoriti posebne rokove za uručenje.

U međunarodnom poštanskom saobraćaju sa državama Evropske unije radi obezbjeđenja kvaliteta univerzalne poštanske usluge mora se obezbijediti prenos prosječno 85% pismonosnih pošiljki u najviše tri radna dana i 97% u najviše pet radnih dana.

Rokovi prenosa pošiljaka u međunarodnom saobraćaju zavise od udaljenosti država primaoca, saobraćajnih veza i standarda kvaliteta nacionalnih operatora univerzalnih poštanskih usluga.

Saglasno članu 83 Pravilnika o posebnim uslovima za obavljanje poštanskih usluga (Sl. list RCG, br. 79/06), Pošta je obavezna svake godine obaviti petnaestodnevno mjerenje kvaliteta prenosa poštanskih pošiljaka.

Ovo mjerenje ne odnosi se na pošiljke za koje je pošta ugovorila sa pošiljaocem posebne rokove za prenos i uručenje.

Pošta je obavezna putem svog glasila i sajta objaviti godišnje podatke o kvalitetu prenosa poštanskih pošiljaka i podatke o ukupnom broju primljenih i riješenih reklamacija.

14. Da li postoje izuzeci od USO-a? Navedite pojedinosti.

Pošta je obavezna na širem dostavnom području obavljati dostavu poštanskih pošiljaka najmanje tri puta nedjeljno. Pošta je obavezna na najširem dostavnom području obavljati dostavu poštanskih pošiljaka najmanje jedanput nedjeljno (član 58 Pravilnika o posebnim uslovima za obavljanje poštanskih usluga, Sl.list RCG, br. 79/06) , na koji daje saglasnost Regulatorni organ.

C. Režim izdavanja dozvola i ovlašćenja

15. Kako se režim izdavanja dozvola primjenjuje u vašoj državi, naročito za davanje, nadzor i oduzimanje opštih ovlašćenja i dozvola?

Pravno lice koje želi obavljati univerzalne poštanske usluge, obavezno mora pribaviti licencu ili rješenje koje izdaje regulatorni organ. Za obavljanje univerzalne poštanske usluge, u skladu sa članom 50 Zakona o poštanskim uslugama (Sl. list RCG, br. 46/05) (Aneks 19), izdaje se posebna licenca na osnovu zahtjeva koji sadrži podatke o podnosiocu zahtjeva.

Podnosilac zahtjeva u postupku dobijanja licence prilaže sledeće dokaze:

- registraciji za obavljanje poštanskih usluga;
- pravnom osnovu korišćenja poštanske mreže;
- ispunjenosti tehničkih i drugih uslova u skladu sa propisima (Pravilnik o tehničkim uslovima koje moraju ispunjavati sredstva i druga oprema poštanske mreže, (Sl. list RCG, br. 41/06). Komisija koja je obrazovana od strane Ministarstva saobraćaja, pomorstva i telekomunikacija i Ministarstva ekonomije provjerava u skladu sa pravilnikom da li pravno lice zadovoljava sve potrebna kriterijume za obavljanje univerzalne poštanske usluge.

U skladu sa članom 51 Zakona o poštanskim uslugama za obavljanje pojedinih poštanskih usluga iz domena univerzalne poštanske usluge izdaje se licenca, na osnovu zahtjeva koji obavezno sadrži:

- podatke o podnosiocu zahtjeva;
- vrste poštanskih usluga koje namjerava da obavlja;
- period za koji se licenca traži.

Podnosilac zahtjeva u postupku dobijanja licence, prilaže sljedeće dokaze:

- registraciji za obavljanje poštanskih usluga;
- pravnom osnovu korišćenja poštanske mreže;
- ispunjenosti tehničkih i drugih uslova u skladu sa propisima.

Posebna licenca i licenca sadrže:

- odredbe o pravima i obavezama za obavljanje univerzalne poštanske usluge, odnosno poštanskih usluga iz domena univerzalne poštanske usluge;
- podatke o imaoocu licence;
- vrijeme važenja;
- posebna prava i obaveze imaooca licence.

Rješenje o ispunjenosti uslova za obavljanje komercijalnih poštanskih usluga izdaje se saglasno članu 57 Zakona o poštanskim uslugama na zahtjev fizičkog ili pravnog lica i obavezno sadrži:

- podatke o podnosiocu zahtjeva;
- vrstu komercijalne poštanske usluge koju namjerava da obavlja;
- područje na kojem će se usluga obavljati;
- period za koji se rješenje izdaje.

Na osnovu člana 56 Zakona o poštanskim uslugama licencu, odnosno rješenje oduzima regulatorni organ ako imalac licence, odnosno rješenja:

- 1) dobio licencu, odnosno rješenje na osnovu neistinitih podataka;
- 2) ne ispunjava uslove na osnovu kojih je dobio licencu, odnosno rješenje;
- 3) ne obavlja poštanske usluge na način i pod uslovima utvrđenim u licenci, odnosno rješenju;
- 4) ne postupi po rješenju poštanskog inspektora;
- 5) u propisanom roku ne izvršava finansijske obaveze prema regulatornom organu;
- 6) obavlja poštansku uslugu po dampinškim cijenama.

D. Rezervisano područje

16. Pružaju li se rezervisane usluge kao de facto monopol ili su definisane u sklopu zakonodavstva koje reguliše poštanske usluge?

Rezervisane poštanske usluge obavljaju se u skladu sa Zakonom o poštanskim uslugama (Sl. list RCG, br. 46/05) (Aneks 19) u sklopu crnogorskog zakonodavstva.

17. Kako su u drugom gore navedenom slučaju odgovarajući zahtjevi definisani u nacionalnom zakonodavstvu?

Saglasno članu 14 Zakona o poštanskim uslugama (Sl. list RCG, br. 46/05) rezervisana poštanska usluga obuhvata:

- 1) prijem, preradu, prenos i uručenje poštanskih pošiljaka do mase 100 grama i cijene koja je niža od trostrukog iznosa poštarine prve stope mase najbržeg stepena prenosa;
- 2) prijem, prenos i isplatu uputnica;
- 3) direktnu poštu pod uslovima iz tačke 1 ovog stava;
- 4) prijem, preradu, prenos i uručenje sudskog pisma bez obzira na limite.

Rezervisano poštansku uslugu obavlja univerzalni poštanski operator koja obuhvata poštanske usluge u unutrašnjem i međunarodnom poštanskom saobraćaju.

Univerzalni poštanski operator jedini je ovlašćen da koristi naziv **Pošta** (saglasno članu 5 Zakona).

Univerzalnu poštansku uslugu obavlja Pošta saglasno članu 68 Zakona te je u skladu sa istim pribavila i posebnu licencu u roku predviđenim Zakonom o poštanskim uslugama.

E. Pružalac univerzalne usluge (Universal Service Provider - USP)

18. Kako su u vašoj državi definisane obaveze pružaoca univerzalne usluge? Kada je usvojen odgovarajući pravni okvir i u kojem obliku?

Univerzalni poštanski operator je obavezan da obezbijedi propisanu gustinu pristupnih tačaka koja odgovara potrebama korisnika, a u skladu je sa ekonomskim i tehnološkim razvojem.

Takođe je obavezan prenijeti poštanske pošiljke i kada univerzalna poštanska usluga nije plaćena ili je premalo plaćena, ukoliko je naznačena adresa pošiljaoca, pod uslovima utvrđenim Pravilnikom o opštim uslovima za obavljanje poštanskih usluga (Sl. list RCG, br. 29/06, 42/06).

Univerzalni poštanski operator je obavezan da omogući pristup poštanskoj mreži drugim poštanskim operatorima pod uslovima utvrđenim Zakonom i Pravilnikom o opštim uslovima za obavljanje poštanskih usluga.

Pravni okvir za navedeno je Zakon o poštanskim uslugama koji je objavljen u Službenom listu broj 46 od 3. avgusta 2005. godine, kao i niz podzakonskih akata koje je donijelo Ministarstvo.

19. Na koji način se nadgleda pružanje univerzalne usluge od strane pružaoca univerzalne usluge, naročito u pogledu odobravanje izuzeća ili odstupanja od zahtjeva koje moraju zadovoljiti univerzalne usluge? Obavlja li taj nadzor nacionalno regulatorno tijelo ili druga nadležna nacionalna tijela?

Saglasno članu 64 Zakona o poštanskim uslugama (Sl. list RCG, br. 46/05), nadzor nad pružanjem univerzalne usluge od strane davaoca univerzalne usluge obavlja poštanski inspektor pri Ministarstvu, u skladu sa ovim i posebnim zakonom.

Regulatorno tijelo ne vrši nadzor nad primjenom Zakona o poštanskim uslugama, međutim Izmjenom Zakona o poštanskim uslugama, koji se po programu rada Vlade planira u I kvartalu 2010. godine, predviđa se da nadzor nad sprovođenjem Izmijenjenog Zakona o poštanskom saobraćaju vrši i Agencija u okviru nadležnosti iz tog zakona.

20. Da li je predviđena djelimična ili potpuna privatizacija pružaoca univerzalne usluge?

U Strategiji razvoja poštanske djelatnosti u Crnoj Gori za period 2008-2018. godine, odnosno u Akcionom planu u dijelu Strategija restrukturiranja i privatizacije univerzalnog poštanskog operatora predviđen je Program restrukturiranja UPO. Po Programu restrukturiranja Pošte Crne Gore, koja je Programom rada Vlade predviđena za III kvartal, planira se potpuna privatizacija Univerzalnog poštanskog operatora.

F. Tarife za univerzalnu uslugu

21. Opišite tarifnu strukturu za univerzalnu uslugu i način na koji se ona definiše, uključujući sve važeće zakonske odredbe.

Saglasno Zakonu o poštanskim uslugama (Sl. list RCG, br. 46/05) cijenu univerzalne poštanske usluge utvrđuje univerzalni poštanski operator po kriterijumima koje utvrđuje ministarstvo. U vezi sa tim ministarstvo je donijelo Pravilnik o kriterijumima za utvrđivanje cijena za obavljanje univerzalne poštanske usluge (Sl. listu RCG, br. 79/06).

Cijene rezervisane poštanske usluge utvrđuje ministarstvo saglasno odredbi člana 23 stav 2 Zakona o poštanskim uslugama, na predlog univerzalnog poštanskog operatora. Cijene rezervisanih poštanskih usluga u skladu sa navedenim ministarstvo je utvrdilo Pravilnikom o utvrđivanju cijena rezervisanih poštanskih usluga (Sl. listu CG, br. 02/07).

Cijene komercijalnih poštanskih usluga određuje davalac poštanskih usluga i moraju biti jedinstvene za sve korisnike za usluge iste vrste na cijelom području na kojem se usluge obavljaju.

Saglasno Zakonu o poštanskim uslugama (član 22) cijene poštanskih usluga (poštarina) moraju biti jedinstvene za usluge iste vrste na cijelom području države.

Izuzetno, poštanski operator može odobriti nižu cijenu korisnicima poštanskih usluga koji otpremaju veći broj poštanskih pošiljaka ili koji otpremaju poštanske pošiljke od raznih pošiljalaca istom korisniku pod uslovom da je niža cijena utvrđena cjenovnikom poštanskih usluga.

Cijene univerzalne poštanske usluge moraju biti pristupačne za korisnike poštanskih usluga.

Cijene poštanskih usluga poštanski operatori obavezno dostavljaju regulatornom organu.

G. Računovodstvo

22. Da li se već primjenjuju sistemi za nadzor i kontrolu računovodstvenih zahtjeva za pružaoce univerzalne usluge (sistemi troškovnog računovodstva i sistemi razdvajanja računovodstva)? Ako ne, koji je rok za njihovu primjenu?

Saglasno odredbama Zakona o poštanskim uslugama (član 25 stav 3) Univerzalni poštanski operator mora obezbijediti odvojeno računovodstveno praćenje rezervisanih usluga i nerezervisanih usluga.

U okviru računovodstvenog praćenja nerezervisanih usluga, univerzalni poštanski operator mora obezbijediti posebno računovodstveno praćenje univerzalne poštanske usluge (član 25 stav 4).

Računovodstveni iskazi univerzalnog poštanskog operatora se redovno godišnje revidiraju i zajedno sa finansijskim izvještajem dostavljaju regulatornom organu (član 25 stav 6).

Na osnovu člana 25 i 26 Zakona o poštanskim uslugama Regulatorni organ je donio Pravilnik o načinu vođenja odvojenog računovodstva operatora univerzalne poštanske usluge koji je objavljen u Sl. listu RCG, br. 29/08.

Članom 7 ovog Pravilnika propisano je da Pošta mora prilagoditi svoj računovodstveni sistem najkasnije do 1. januara 2010. godine.

Komisija koja će da učestvuje u izradi ovog projekta je formirana od predstavnika Ministarstva saobraćaja, pomorstva i telekomunikacija, Agencije za elektronske komunikacije i poštanske djelatnost i Univerzalnog poštanskog operatora.

H. Kvalitet usluge

23. Ko propisuje standarde kvaliteta za pružaoce usluga i ko ih nadgleda?

Standardi kvaliteta propisani su Pravilnikom o opštim uslovima za obavljanje poštanskih usluga (donijet od strane Ministarstva ekonomije Sl. list RCG, br. 29/06, 42/06) kao i Pravilnikom o posebnim uslovima za obavljanje poštanskih usluga (koji je donio Univerzalni poštanski operator Sl. list RCG, br. 79/06) na koji daje saglasnost Regulatorni organ.

Prema Zakonu o poštanskim uslugama, poštanski inspektor vrši nadzor nad obavljanjem poštanskih usluga.

24. Nadgleda li se povremeno rad pružaoce univerzalne usluge (mjerenje kvaliteta usluge prema standardima propisanim za domaću i prekograničnu poštu i osiguravanje korektivnih mjera kada je to potrebno)? Ako to ne čini nacionalno regulatorno tijelo, koje tijelo je za to nadležno?

Univerzalni poštanski operator je obavezan, saglasno članu 83 Pravilnika o posebnim uslovima za obavljanje poštanskih usluga (Sl. list RCG, br. 79/06), svake godine, obaviti petnaestodnevno mjerenje prenosa poštanskih pošiljaka. Univerzalni poštanski operator je obavezan putem svog

glasila ili sajta objaviti godišnje podatke o kvalitetu prenosa poštanskih pošiljaka i podatke o ukupnom broju primljenih i riješenih reklamacija.

Nadzor nad primjenom Zakona o poštanskim uslugama, kao i propisa donijetih za sprovođenje Zakona obavlja Ministarstvo.

I. Žalbeni postupak

25. Kakve su mjere preduzete u svrhu uspostavljanja žalbenih postupaka?

Saglasno članu 13 Zakona o poštanskim uslugama (Sl. list RCG, br. 46/05) pristup mreži univerzalnog poštanskog operatora ostvaruje se na osnovu zahtjeva, a način i uslovi pristupa uređuju se ugovorom. Univerzalni poštanski operator može odbiti zahtjev za pristup mreži, a sporove u vezi istog rješava Regulatorni organ.

Saglasno članu 49 istog zakona, na licence i rješenja koja izdaje regulatorni organ može se izjaviti žalba ministarstvu, a protiv rješenja ministarstva pokrenuti upravni spor.

Saglasno članu 44 Zakona o poštanskim uslugama ako korisnik poštanskih usluga smatra da registrovana poštanska pošiljka nije uručena primaocu ili je uručena sa zakašnjenjem ili da posebno ugovorena usluga nije obavljena ili nije obavljena u cjelosti može poštanskom operatoru da podnese reklamaciju u roku od šest mjeseci od dana predaje poštanske pošiljke.

Reklamaciju zbog oštećanja ili umanjenja sadržaja registrovane poštanske pošiljke korisnik poštanskih usluga mora podnijeti odmah pri uručanju poštanske pošiljke, odnosno najkasnije narednog radnog dana.

Poštanski operator obavezan je da se izjasni o osnovanosti reklamacije u roku od 15 dana od dana podnošenja iste u unutrašnjem saobraćaju, odnosno u roku od 30 dana u međunarodnom saobraćaju.

J. Nacionalno regulatorno tijelo (National Regulatory Authority)

26. Da li je osnovano nacionalno regulatorno tijelo za poštansko tržište? Ako nije, planira li se njegovo osnivanje i u kojem vremenskom roku? Ako jeste, da li je to tijelo autonomno? U kojoj mjeri je ono nezavisno od univerzalnih davaoca usluga? Na koji način je i u kojoj mjeri je osigurana njegova operativna nezavisnost?

Agencija za telekomunikacije (AGENTEL) je kao nezavisni regulator u oblasti telekomunikacija osnovana Odlukom Vlade Republike Crne Gore 2001. godine. Agencija je osnovana kao nezavisno regulatorno tijelo, funkcionalno nezavisno od svih subjekata koji eksploatišu telekomunikacione mreže, obezbjeđuju opremu ili pružaju servise.

Zakonom o poštanskim uslugama (Sl. list RCG, br. 46/05) regulisano je obavljanje poštanskih usluga i stvorena mogućnost konkurencije na tržištu poštanskih usluga, a Agencija za telekomunikacije nastavlja sa radom pod nazivom Agencija za telekomunikacije i poštansku djelatnost, tj. **u Agenciji se osniva i odjeljenje za regulaciju poštanske djelatnosti**. Zakon o elektronskim komunikacijama (Sl. list CG, br. 50/08), preimenuje regulatorni organ u Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost.

Nezavisnost od pružaoca univerzalne usluge se vidi na način na koji se finansira regulatorni organ. Izvori finansiranja Agencije su:

- 1) naknade za registraciju;
- 2) naknade za vršenje poslova regulacije i nadzora tržišta;
- 3) naknade po osnovu ovlašćenja za korišćenja radio-frekvencija i numeracije;
- 4) naknade propisane zakonima koji uređuju oblasti koje su u nadležnosti Agencije.

Za dobijanje licence i rješenja plaća se jednokratna naknada. Pored naknade, imaoći licenci i rješenja plaćaju i godišnju naknadu za obavljanje poštanskih usluga. Pravilnikom o visini jednokratnih i godišnjih naknada za poštanske operatore (Sl. list RCG, br. 72/06) utvrđuje se visina jednokratne naknade:

- za izdavanje posebne licence 10.000 €
- za izdavanje licence 5.000 €
- za izdavanje rješenja o ispunjenosti uslova za obavljanje komercijalnih poštanskih usluga 1.000 €.

Poštanski operatori koji su obavljali poštanske usluge prije stupanja na snagu Zakona o poštanskim uslugama plaćaju godišnju naknadu u iznosu od 1 % ukupnog godišnjeg prihoda ostvarenog u prethodnoj kalendarskoj godini.

Sredstva od naknada predstavljaju prihod regulatornog organa i uplaćuju se na poseban račun regulatornog organa (kompenzacioni fond) , a koriste se za:

- 1) finansiranje djelatnosti regulatornog organa;
- 2) pokriće eventualnih gubitaka obavljanja univerzalne poštanske usluge univerzalnog poštanskog operatora.

Ukoliko se sredstvima iz kompenzacionog fonda ne mogu podmiriti eventualni gubici obavljanja univerzalne poštanske usluge, nedostajuća sredstva se obezbjeđuju iz budžeta Republike. Postupak za ostvarivanje prava na pokriće troškova (gubitak) iz sredstava budžeta Republike propisuje Ministarstvo, u saradnji sa Ministarstvom finansija.

27. Molimo dostavite podatke o organizaciji nadležnog tijela, uključujući broj zaposlenih. Da li planirate jačanje ljudskih resursa (u smislu punog radnog vremena) koji se bave poštanskim uslugama dostupnim ovom tijelu?

Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost se organizuje tako da obezbijedi rješavanje pravnih, ekonomskih, tehnički-tehnoloških i administrativnih pitanja za oblast elektronskih komunikacija i poštansku djelatnost. U Agenciji ima 59 stalno zaposlenih, a u oblast poštanskih usluga dva zaposlena službenika.

Izmjenom Zakona o poštanskim uslugama, planirano je jačanje ljudskih resursa tako da nadzor nad radom operatora koji su registrovani kod Agencije vrši Agencija, preko nadzornika za poštanske usluge.

28. Ima li nacionalno regulatorno tijelo odgovornosti slične onima koje prema aquis-u koji se odnosi na poštanske usluge imaju evropska nacionalna regulatorna tijela?

Nacionalno regulatorno tijelo ima slična ovlašćenja i odgovornost na način kako je to riješeno kod drugih evropskih nacionalnih tijela.

29. Kakvi su postupci imenovanja i mandat starješine nacionalnog regulatornog tijela? Koja ovlašćenja ima nacionalno regulatorno tijelo?

Presjednika i članove Savjeta Agencije, po raspisanom javnom konkursu, na predlog Ministarstva imenuje Vlada na period od pet godina. Za prvi izbor Savjeta, dva člana Savjeta imenuju se na period od pet godina, a tri člana na period od tri godine. Izvršnog direktora imenuje Savjet Agencije, na period od četiri godine. Postupak javnog konkursa za izbor Izvršnog direktora sprovodi komisija koju imenuje predsjednik Savjeta Agencije.

Predsjednik Savjeta, članovi Savjeta i izvršni direktor ne mogu biti imenovani više od dva puta uzastopno.

Nadležnosti Agencije po osnovu člana 62 Zakona o poštanskim uslugama su:

- 1) izdavanje i oduzimanje licenci i rješenja za obavljanje poštanskih usluga u skladu sa ovim zakonom;
- 2) praćenje cijena sa stanovišta ravnopravnosti i njihove pristupačnosti i preduzimanje mjera za sprječavanje nepravilnosti u vezi sa cijenama;
- 3) davanje saglasnosti na uslove i cijene pristupa mreži univerzalnog poštanskog operatora;
- 4) davanje saglasnosti na posebne uslove za obavljanje poštanskih usluga;
- 5) praćenje razvoja poštanskih usluga;
- 6) vođenje registra poštanskih operatora;
- 7) obavljanje i drugih poslova u skladu sa zakonom.

30. Postoji li više regulatornih tijela koja se bave različitim aspektima poštanskih usluga, npr. posebnim regulatornim pitanjima, tarifnim režimima i cijenama, tržišnom konkurencijom, itd?

Postoji samo jedno regulatorno tijelo- Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost.

IV. UZAJAMNO PRIZNAVANJE STRUČNIH KVALIFIKACIJA

A. Obuka

31. Koliko traje i koji je sadržaj osposobljavanja (curriculum) za profesiju i/ili obavljanje profesije doktora, medicinske sestre za opštu zdravstvenu zaštitu, stomatologa, babice, veterinara-hirurga, farmaceuta i arhitekta, uzimajući u obzir zahtjeve navedene za dotične profesije u oblasti medicine i kriterijume propisane Direktivom 2005/36?

Za sticanje stručnog naziva (zvanja) **doktor** medicine potrebno je završeno visoko obrazovanje u trajanju od šest godina, čiji nastavni plan i program po godinama dostavljamo u posebnom dokumentu. Da bi osoba bila osposobljena za obavljanje profesije, potrebno je, nakon stečene diplome, obaviti stručnu praksu i položiti stručni ispit, za šta je nadležna Ljekarska komora, odnosno Ministarstvo zdravlja.

Za sticanje stručnog naziva (zvanja) **stomatologa** potrebno je završeno visoko obrazovanje u trajanju od pet godina, čiji nastavni plan i program po godinama dostavljamo u posebnom dokumentu. Da bi osoba bila osposobljena za obavljanje profesije, potrebno je, nakon stečene diplome, obaviti stručnu praksu i položiti stručni ispit, za šta je nadležna Ljekarska komora, odnosno Ministarstvo zdravlja koje izdaje licencu za rad.

Za sticanje stručnog naziva (zvanja) **farmaceut**, potrebno je visoko obrazovanje u trajanju od pet godina. Da bi osoba bila osposobljena za obavljanje ove profesije u Crnoj Gori, potrebno je, nakon stečene diplome, obaviti stručnu praksu i položiti stručni ispit, za šta je nadležna Farmaceutska komora, odnosno Ministarstvo zdravlja.

Studijski program farmacija je samostalni studijski program koji se realizuje na Medicinskom fakultetu Univerziteta Crne Gore u Podgorici.

U Crnoj Gori se ne realizuju studijski programi u **oblasti veterine**, ali se vrši postupak priznavanja diploma stečenih u drugim državama. Da bi osoba bila osposobljena za obavljanje ove profesije u Crnoj Gori, potrebno je, nakon stečene diplome, obaviti stručnu praksu i položiti stručni ispit, za šta je nadležna Veterinarska komora, odnosno Ministarstvo zdravlja.

Za sticanje stručnog naziva (zvanja) – Bečelor u **arhitekturi** potrebno je visoko obrazovanje u trajanju od tri godine, nakon čega studenti mogu upisati postdiplomske specijalističke studije u trajanju od jedne godine, nakon čega stiču stručni naziv – specijalista u oblasti arhitekture – projektantska/urbanistička oblast. Da bi osoba bila osposobljena za obavljanje profesije arhitekta, potrebno je, nakon stečene diplome, položiti stručni ispit, za šta je nadležna Inženjerska komora, odnosno Minsitarstvo uređenja prostora i zaštite životne sredine, koje izdaje licencu za rad.

Visoko obrazovanje u oblasti **sestrinstva** stiče se na visokoj medicinskoj školi u Beranama, u okviru Univerziteta Crne Gore i na samostalnoj privatnoj ustanovi „Kraljica Jelena“, Igalo. Nakon završetka primijenjenih programa koji se realizuju na ovim ustanovama stiče se stepen obrazovanja – bečelor.

Obrazovanje **medicinske sestre za opštu zdravstvenu zaštitu** se stiče na srednjoj medicinskoj školi, dok je obrazovanje potrebno za rad babice završena srednja medicinska škola, smjer – ginekologija i akušerstvo. Studijski program za obrazovanje babica na nivou visokog obrazovanja se ne realizuje u Crnoj Gori.

Zdravstveni radnici i zdravstveni saradnici, obavezni su da nakon završenog obrazovanja obave pripravnički staž u zdravstvenim ustanovama i polože stručni ispit. Pripravnički staž se izvodi po utvrđenom programu, kroz praktičan rad u zdravstvenim ustanovama, pod neposrednim nadzorom ovlašćenog zdravstvenog radnika, koji ima najmanje dvije godine samostanog rada i najmanje isti

stepen školske spreme koju posjeduje pripravnik. Dužina trajanja pripravničkog staža za zdravstvene radnike i zdravstvene saradnike sa visokom školskom spremom traje 12 mjeseci, visokom bečelor 9 mjeseci, a sa višom i srednjom školskom spremom pripravnički staž traje 6 mjeseci. Zdravstveni radnici i zdravstveni saradnici imaju pravo i dužnost da se stručno usavršavaju radi održavanja i unapređivanja kvaliteta zdravstvene zaštite koju pružaju.

Zdravstvena ustanova je dužna da obezbijedi stručno usavršavanje zdravstvenih radnika i zdravstvenih saradnika, u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti (Sl. list RCG, br. 39/04).

Zdravstveni radnici sa visokom spremom imaju pravo na specijalizaciju, odnosno užu specijalizaciju .

Specijalizacijom, odnosno užom specijalizacijom, kao posebnim vidom stručnog usavršavanja, stiču se znanja i stručnost za specijalistički i subspecijalistički praktični rad u određenoj oblasti zdravstvene zaštite.

Specijalizacija, odnosno uža specijalizacija obavlja se prema određenom programu koji uključuje teorijski i praktični dio. Teorijski dio specijalizacije, odnosno uže specijalizacije obavlja se na odgovarajućem fakultetu zdravstvenog usmjerenja, a praktični dio u zdravstvenoj ustanovi koja ispunjava propisane uslove.

Zdravstveni radnici i zdravstveni saradnici kojima je dodijeljena specijalizacija, odnosno uža specijalizacija počinju sa obavljanjem specijalističkog staža danom upisa na fakultet zdravstvenog usmjerenja.

Vrste, programe i trajanje specijalizacija, kao i užih specijalizacija, način obavljanja staža i polaganja ispita, uslove koje treba da ispunjavaju zdravstvene ustanove za obavljanje staža, bliže uslove i način priznavanja specijalističkog staža propisuje Ministarstvo zdravlja.

Pored navedenog stručno usavršavanje zdravstvenih radnika i zdravstvenih saradnika obuhvata učešće zdravstvenih radnika i zdravstvenih saradnika na kursevima, seminarima, simpozijumima, kongresima i drugim stručnim i naučnim skupovima, iz domena svog rada odnosno specijalizacije.

Takođe, zdravstveni radnici su dužni da, u cilju obuke i sticanja ekspertskih znanja, provedu određeno vrijeme na stručnom seminaru, kursu i drugim vidovima stručnog usavršavanja, u skladu sa ovim zakonom, kao i da kontinuirano prate i usvajaju savremena znanja.

Zdravstveni radnici mogu samostalno obavljati zdravstvenu djelatnost, ako pored odgovarajuće školske spreme imaju položen stručni ispit, a zdravstveni radnici sa visokom stručnom spremom pored položenog stručnog ispita moraju imati i licencu za rad, izdatu od nadležne Komore.

Za svaku regulisanu oblast rada postoje propisani kriterijumi, uslovi i, eventualno, obavljanje stručne prakse, kao preduslov bavljenja određenom profesijom. To se odnosi na sljedeće oblasti: medicina, stomatologija, farmacija, veterina, arhitektura. U Crnoj Gori postoje stručna tijela (u većini slučajeva komore) - ljekarska, advokatska, inženjerska, veterinarska, koja su nadležna za propisivanje uslova i kriterijuma, i izdavanja licenci za rad, kako bi se tačno moglo odrediti područje rada za koje je određena osoba kvalifikovana da radi.

32. Da li su zubarska profesija i medicinska profesija dvije pravno različite profesije?

Prema Zakonu o zdravstvenoj zaštiti (Sl.list RCG, br.39/04) zdravstveni radnici, zavisno od stepena školske spreme i poslova zdravstvene djelatnosti koje obavljaju, su:

- 1) doktor medicine, doktor stomatologije i diplomirani farmaceut medicinski biohemičar
- 2) viša medicinska sestra, viši medicinski tehničar i viši zdravstveni tehničar, sa bližom oznakom smjera i viši zubar, u skladu sa posebnim zakonom;
- 3) medicinska sestra, medicinski i zdravstveni tehničar, laboratorijski tehničar, farmaceutski tehničar i zubni tehničar, sa bližom oznakom smjera, u skladu sa posebnim zakonom.

Iz navedenog proizilazi da zubarska profesija i medicinska profesija nisu pravno različite profesije.

33. Da li profesija babice postoji kao posebna profesija, pravno različita od profesija medicinskih sestara i doktora?

Profesionalni naziv babice ne postoji u crnogorskom zdravstvenom sistemu, ali poslove babice u crnogorskom zdravstvenom sistemu obavljaju medicinske sestre ginekološko – akušerskog smjera.

34. U pogledu ostalih profesija/profesionalnog djelovanja, koji su zahtjevi, ako postoje, propisani za sticanje tih profesija i bavljenje njima, naročito zahtjevi koji se odnose na trajanje i sadržaj (teoretski i praktični) obuke?

Opštim propisom o radu odnosno Zakonom o radu (Sl.list CG, br. 49/08, 26/09) utvrđeni su opšti i posebni uslovi za zaključivanje ugovora o radu, odnosno za zasnivanje radnog odnosa.

Ugovor o radu može zaključiti lice koje ispunjava opšte i posebne uslove za vršenje određenih poslova na odgovarajućem radnom mjestu.

Opšti uslovi za za zaključivanje ugovora o radu su: da je lice navršilo najmanje 15 godina života i da ima opštu zdravstvenu sposobnost .

Uzrast od najmanje 15 godina života prema medicinskim, psihološkim i socijalnim standardima predstavlja donju životnu granicu za uključivanje u proces rada bez opasnosti po zdravlje lica koje se zapošljava.

Opštu zdravstvenu sposobnost shodno Zakonu o radu imaju i lica sa invaliditetom i to za poslove koji odgovaraju zdravstvenoj sposobnosti za rad na određenim poslovima .

Uslovi i način zasnivanja radnog odnosa vrijede podjednako za sve građane, bez obzira na njihovu radnu sposobnost ,te se zbog toga lica sa invaliditetom zaspošljavaju po istim propisima kao i potpuno zdrava lica.

Posebni uslovi za rad na određenom radnom mjestu, zavisno od karaktera i složenosti poslova tog radnog mjesta, mogu se utvrditi posebnim zakonom, drugim propisom i aktom o sistematizaciji. Akt o sistematizaciji predstavlja opšti akt kojim nadležni organ poslodavca utvrđuje radna mjesta, vještine i radno iskustvo, vrstu i stepen stručne spreme odnosno nivo obrazovanja i zanimanja.

Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zaošljavanju lica sa invaliditetom (Sl.list CG, br. 49/08) utvrđeno je da lice sa invaliditetom zapošljava se pod opštim ili posebnim uslovima. Pod opštim uslovima lice sa invaliditetom zapošljava se na otvorenom tržištu rada, a pod posebnim uslovima lice sa invaliditetom zapošljava se u posebnim organizacijama, Ustanovama za profesionalnu rehabilitaciju, Radnim centrima, Zaštitnim radionicama i Zaštitnim pogonima, ako se na osnovu radnih i zdravstvenih sposobnosti ne može zaposliti na otvorenom tržištu rada.

Zakonom o državnim službenicima i namještenicima (Sl. list CG br.50/08), uređuju se pitanja položaja državnih službenika, odnosno namještenika koja se odnose na: zasnivanje radnog odnosa, zvanja, prava i obaveze, odgovornost, raspoređivanje, ocjenjivanje, napredovanje i utvrđivanje sposobnosti, stručno usavršavanje, prestanak radnog odnosa, zaštitu prava, upravljanje kadrovima, kao i nadzor nad njegovim sprovođenjem, na principima jednake dostupnosti radnih mjesta i političke neutralnosti i nepristrasnosti u vršenju poslova radnog mjesta.

Zasnivanje radnog odnosa u državnim organima vrši se na osnovu javnog oglasa, odnosno konkursa, koji se sprovodi na transparentan način, tako što se svi interni i javni oglasi i javni konkursi objavljuju na sajtu Uprave za kadrove, a svi javni oglasi i javni konkursi i na sajtu Zavoda za zapošljavanje i u dnevnoj štampi, koja se objavljuje na teritoriji Crne Gore.

Popuna slobodnih radnih mjesta u državnim organima može se izvršiti iz internih resursa, što podrazumijeva sprovođenje internog oglasa u skladu sa Uredbom o uslovima i postupku

sprovedenja internog oglasa za popunu radnog mjesta u državnim organima (Sl.list RCG, br. 73/04). Ukoliko se popuna slobodnog radnog mjesta ne vrši na ovaj način, sprovodi se javni oglas za radna mjesta koja su sistematizovana, slobodna i za koja su obezbijeđena finansijska sredstva.

U državnom organu može da zasnuje radni odnos lice koje ispunjava opšte uslove propisane Zakonom o državnim službenicima i namještenicima (Sl.list CG, br.50/08) i posebne uslove utvrđene aktom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji.

Kandidati koji ispunjavaju uslove javnog oglasa podliježu obaveznoj provjeri sposobnosti Postupak obavezne provjere sposobnosti sprovodi se u skladu sa Pravilima o obliku i načinu provjere sposobnosti za vršenje poslova radnog mjesta, koje je utvrdila Uprava za kadrove.

Nakon sprovedene provjere, Uprava za kadrove sačinjava Listu za izbor kandidata koji su postigli zadovoljavajuće rezultate u postupku provjere sposobnosti, kao i Izvještaj sa svim podacima (broj osvojenih poena na svim sprovedenim testovima).

Lista za izbor dostavlja se starješini državnog organa po čijem zahtjevu je sprovedena naprijed objašnjena procedura javnog oglasa.

O izboru državnog službenika, odnosno namještenika odlučuje starješina državnog organa.

Uprava za kadrove sprovodi javne konkurse za zasnivanje radnog odnosa rukovodećih lica. Rukovodeća lica u ministarstvu su: sekretar ministarstva i pomoćnik ministra; u organu uprave pomoćnik starješine organa uprave, a u službi koju obrazuje Vlada, pomoćnik starješine službe.

U postupku sprovođenja javnog konkursa primenjuju su odredbe zakona, koje uređuju javni oglas.

Postupak provjere sposobnosti vrši se putem usmenog intervjua, kojem obavezno prisustvuje starješina državnog organa u kome se zasniva radni odnos.

Na listu za izbor kandidata, koju Uprava za kadrove dostavlja državnom organu, starješina organa utvrđuje predlog za imenovanje, odnosno postavljenje.

Predlog za imenovanje odnosno postavljenje dostavlja se Vladi Crne Gore.

Rješenje o imenovanju, postavljenju i razrešenju rukovodećih lica donosi Vlada Crne Gore.

Rukovodeća lica imenuju se odnosno postavljaju na period od 5 godina i po isteku tog roka može biti ponovo imenovano, odnosno postavljeno.

Prema Zakonu o državnim službenicima i namještenicima (Sl.list CG,br.50/08), pripravnik je lice koje prvi put zasniva radni odnos u državnom organu, radi osposobljavanja za samostalno vršenje poslova.

Postupak zapošljavanja pripravnika je transparentan i javan, počev od samog postupka oglašavanja koji sprovodi Uprava za kadrove, na osnovu zahtjeva starješine državnog organa u kojem pripravnik zasniva radni odnos.

Imajući u vidu da je pripravnik lice koje prvi put zasniva radni odnos radi osposobljavanja za samostalno vršenje poslova, to postupak provjere sposobnosti koji je utvrdjen u članu 23 Zakona o državnim službenicima i namještenicima nije obavezan. Međutim, starješina državnog organa, imajući u vidu nadležnosti, potrebe i poslove koji se vrše u tom državnom organu, može zahtijevati da se kao posebni uslovi za zasnivanje radnog odnosa predvide i provjere posebnih znanja i vještina(poznavanje stranog jezika, poznavanje rada na računaru i dr.).

U tom slučaju sprovodi se postupak obavezne provjere sposobnosti u skladu sa ovim Zakonom i Pravilima o obliku i načinu provjere sposobnosti za vršenje poslova u državnom organu koja je utvrdila Uprava za kadrove. Postupak provjere sposobnosti može se obaviti u više faza u kojima se broj kandidata postepeno smanjuje, a isti se može obaviti u pisanom obliku, usmenim intervjuom ili na drugi odgovarajući način. Postupak provjere sposobnosti obavlja se u prisustvu komisije za provjeru sposobnosti u čijem sastavu učestvuje i predstavnik državnog organa u kome se zasniva radni odnos.

Nakon toga Uprava za kadrove sačinjava listu za izbor kandidata koji su postigli zadovoljavajuće rezultate u postupku provjere sposobnosti i dostavlja je starješini državnog organa (pored ove liste starješini se dostavlja i izvještaj sa postupka provjere koji sadrži informacije o samom postupku

provjere, rezultatima i bodovima koje su kandidati ostvarili u postupku testiranja) ili samo listu za izbor ukoliko zahtjevom za sprovođenje postupka oglašavanja nije tražena provjera posebnih znanja i vještina.

Starješina državnog organa obavezan je da shodno članu 25 Zakona o državnim službenicima i namještenicima (Sl.list CG, br.50/08), u roku od 30 dana od dana dostavljanja liste za izbor donese odluku o izboru. Ukoliko ne izvrši izbor između kandidata sa liste za izbor, dužan je da Upravu za kadrove obavijestio o razlozima za takvu odluku. U tom slučaju javni oglas se može ponoviti.

Protiv odluke o izboru kandidata može se podnijeti žalba, zbog povrede postupka izbora, u skladu sa Zakonom o državnim službenicima i namještenicima (Sl.list CG, br.50/08). Po žalbi protiv odluke o pravima i obavezama iz rada i po sonovu rada odlučuje Komisija za žalbe.

U skladu sa navedenim Zakonom državni službenik, odnosno namještenik vrši poslove u određenom zvanju, koje stiče zasnivanjem radnog odnosa ili raspoređivanjem.

Izuzetno, zvanja državnih službenika u pravosudnim organima, organima koji vrše poslove diplomatije, policije, bezbjednosti, odbrane, obezbjeđenja pritvorenih i osuđenih lica, carinske poslove i druge poslove sa posebnim ovlaštenjima i obavezama, mogu se utvrditi zakonom ili drugim propisom kada je to zakonom određeno. Takođe, mogu se utvrditi i druga zvanja, kada je to zbog prirode poslova neophodno.

U vezi profesija iz oblasti obrazovanja detaljan odgovor je dat u Poglavlju 26 "obrazovanje i kultura", na pitanje broj 18.

Postoje određene specifičnosti kada su u pitanju profesije advokata i notara.

Nakon završenog pravnog fakulteta u četvorogodišnjem trajanju stiče se zvanje diplomirani pravnik.

Zakonom o sudovima (Sl.list RCG, br.05/02, 49/04 i Sl.list CG, br.22/08) propisano je da za sudijskog pripravnika može se zaposliti diplomirani pravnik koji ispunjava opšte uslove za zapošljavanje u državnim organima, na vrijeme od dvije godine. Obuka pripravnika vrši se u skladu sa posebnim programom koji donosi predsjednik suda.

Ako se pripravnik, po ocjenama sjednice sudija, u toku obuke naročito istakao za vršenje sudijskog posla, može mu se produžiti rad i nakon isteka pripravničkog staža još za jednu godinu, ako položi pravosudni ispit u roku od tri mjeseca.

Pravosudni, advokatski i notarski ispit polaže se pred nadležnom komisijom Ministarstva pravde.

Nakon sticanja zvanja diplomirani pravnik, položenog pravosudnog ispita i položenog advokatskog ispita, lice ima pravo bavljenja advokaturom nakon upisa u imenik advokata i polaganja zakletve.

Pravo upisa u imenik advokata ima lice koje ispunjava slijedeće uslove: da je državljanin Republike Crne Gore; da ima diplomu pravnog fakulteta ili diplomu pravnog fakulteta stečenu u stranoj državi priznatu u skladu sa propisima koji regulišu oblast visokog obrazovanja; da je položilo pravosudni i advokatski ispit; da nije u radnom odnosu; da ne obavlja drugu registrovanu djelatnost; da je dostojno za bavljenje advokaturom u skladu sa Kodeksom profesionalne etike advokata; da nije osuđivano za krivično djelo koje ga čini nedostojnim za bavljenje advokaturom.

Notar, nakon sticanja zvanja diplomirani pravnik, položenog pravosudnog i notarskog ispita, može biti imenovan, odnosno obavljati poslove notara pod određenim uslovima. Uslove koje mora da ispunjava imenovano lice za obavljanje notarskih poslova su: da je državljanin Crne Gore; da ima opštu zdravstvenu i poslovnu sposobnost; da je diplomirani pravnik; da ima položen pravosudni i notarski ispit; da ima najmanje pet godina radnog iskustva u pravnoj struci, od toga najmanje tri godine radnog iskustva nakon položenog pravosudnog ispita; da nije osuđivan za djelo koje ga čini nepodobnim za obavljanje poslova notara. Notara imenuje ministar nadležan za poslove pravosuđa, po pribavljenom mišljenju Komore, nako čega lice imenovano za notara polaže zakletvu.

Takođe, postoje određene specifičnosti kada su u pitanju profesije revizora i aktuara.

Zakonom o računovodstvu i reviziji (Sl. list RCG, br. 69/05 i Sl. list CG, br. 80/08) i Pravilnikom o bližim uslovima i dokumentaciji za dobijanje licenci ovlaštenog revizora (Sl. list CG, br. 33/09)

propisano je da se Licenca za obavljanje revizije može izdati licu koje ima: visoku stručnu spremu; zvanje sertifikovanog računovođe; priznatu diplomu ili drugu ispravu stečenu u inostranstvu; dokaz da nije osuđivan i da se protiv njega ne vodi postupak za krivično djelo koje ga čini nedostojnim za obavljanje poslova iz oblasti računovodstva i revizije; kao i dokaz da ima tri godine radnog iskustva, po osnovu ugovora o radu na poslovima revizije pravnih lica, pod nadzorom ovlašćenog revizora.

Što se tiče obuke, revizori slijede IFAC-ov Kodeks etike za profesionalne računovođe i IFAC-ov Međunarodni standard edukacije za profesionalne računovođe (IES) 7. Revizori su u obavezi da prođu 120 sati za tri godine, odnosno 40 sati godišnje.

Zakonom o osiguranju (Sl. list RCG br. 78/06), obavljanje aktuarskih poslova u društvu za osiguranje je obavezno, i te poslove obavljaju ovlašćeni aktuari, lica koja su na odgovarajućoj visokoj školi, smjer aktuarstvo, stekla znanje iz oblasti aktuarstva (ekonomski, matematički ili drugi fakultet tehničkog smjera, odnosno postdiplomske studije aktuarstva), i položila stručni ispit za sticanje zvanja ovlašćenog aktuara.

Uslovi za obavljanje poslova aktuara u oblasti osiguranja propisani su navedenim Zakonom, kojim je uređeno da uslove za sticanje zvanja ovlašćenog aktuara propisuje Ministarstvo finansija Crne Gore. (Napomena: podzakonski akt, odnosno pravilnik za sticanje zvanja ovlašćenog aktuara još je u pripremi).

Nakon položenog stručnog ispita za obavljanje aktuarskih poslova, potrebno je pribaviti ovlašćenje za obavljanje tih poslova, izdato od regulatornog organa (Agencije za nadzor osiguranja), koji takođe izdaje i saglasnost društvu za osiguranje da za obavljanje aktuarskih poslova imenuje određenog aktuara.

Za dobijanje saglasnosti za obavljanje poslova ovlašćenog aktuara (osim pomenutog ovlašćenja koje se dobija polaganjem kvalifikacionog ispita, a što će biti propisano pravilnikom Ministarstva finansija) potrebno je priložiti sljedeću dokumentaciju: predugovor o obavljanju aktuarskih poslova zaključen sa društvom za osiguranje, kao i dokaz o osiguranju od odgovornosti za štetu koju ovlašćeni aktuar može prouzrokovati datim mišljenjem; dokaz o ispunjenosti uslova u pogledu stručne spreme, kvalifikacije i profesionalnog iskustva; dokaz da predloženi aktuar nije osuđivan na bezuslovnu kaznu zatvora dužu od tri mjeseca; dokaz da je predloženi aktuar izmirio poreske obaveze, dokaz da predloženi aktuar u prethodne tri godine nije bio član odbora direktora ili nosilac posebnih ovlašćenja u pravnom licu nad kojim je sproveden postupak likvidacije, odnosno stečaja; dokaz da predloženi aktuar nije član odbora direktora ili izvršni direktor društva za osiguranje (za koje treba da obavlja aktuarske poslove) i da nije povezan sa pravnim licem u kojem to društvo ima kvalifikovano učešće. U Crnoj Gori poslove ovlašćenog aktuara mogu obavljati i lica koja su to zvanje stekla prije stupanja na snagu Zakona, kao i lica koja su zvanje stekla u inostranstvu.

B. Bavljenje profesijom/profesionalnom djelatnošću

35. Koje profesije/profesionalne djelatnosti su regulisane vašim zakonodavstvom? Koji je okvir područja profesionalnog djelovanja?

Crna Gora još uvijek koristi Jedinственu nomenklaturu zanimanja (JNZ) usvojenu 1990. godine od strane Skupštine SFRJ, kao i Šifarnik zanimanja i stručne spreme urađen na osnovu JNZ. Šifarnik zanimanja i stručne spreme pripremljen je u skladu sa Odlukom o jedinstvenim metodološkim principima za vođenje evidencija u oblasti rada i obrascima prijave i izvještaja (Sl.list SRJ br.40/97). Takođe, urađena je inicijalna verzija Nacionalne klasifikacije zanimanja bazirane na standardima Međunarodne standardne klasifikacije zanimanja (ISCO/88).

Za svaku regulisanu oblast rada postoje propisani kriterijumi, uslovi i, eventualno, obavljanje stručne prakse, kao preduslov bavljenja određenom profesijom.

U skladu sa crnogorskim zakonodavstvom sljedeće profesije su propisane zakonom:

Notarstvo ili javno bilježništvo

Zakonom o notarima (Sl. list RCG, br. 68/05) uređuju se poslovi notara, organizacija notarske službe, uslovi za obavljanje i razlozi za prestanak notarske djelatnosti, nadzor nad radom notara, disciplinska odgovornost notara i druga pitanja od značaja za obavljanje notarske djelatnosti.

Notar vrši notarsku službu kao javnu službu, profesionalno i kao isključivo zanimanje, u skladu sa ovim zakonom.

Notar je ovlašćen da vrši sljedeće poslove: 1) sastavlja notarske akte; 2) prima u depozit isprave, novac, hartije od vrijednosti i druge predmete; kao i 3) po nalogu suda vrši poslove povjerene ovim zakonom.

Sud može notaru povjeriti sljedeće poslove: 1) popis i procjenu zaostavštine; 2) čuvanje ostavinskih isprava, novca, hartija od vrijednosti ili dragocjenosti; i 3) druge poslove određene posebnim zakonima.

Advokatura

Advokatura je nezavisna i samostalna služba, koja pruža pravnu pomoć fizičkim i pravnim licima. Advokaturom se mogu baviti advokati, samostalno, u zajedničkoj advokatskoj kancelariji ili advokatskom ortačkom društvu, upisani u imenik Advokatske komore. Pravna pomoć obuhvata: 1) davanje pravnih savjeta i mišljenja; 2) sastavljanje tužbi, žalbi, molbi, predstavki i drugih podnesaka; 3) sastavljanje ugovora, testamenata, izjava, opštih i pojedinačnih akata i drugih isprava; 4) zastupanje i odbranu fizičkih i pravnih lica pred sudovima i drugim državnim organima, privrednim društvima i drugim pravnim licima; 5) zastupanje fizičkih i pravnih lica u njihovim pravnim poslovima; kao i 6) obavljanje drugih poslova pravne pomoći u ime i za račun fizičkih ili pravnih lica, na osnovu kojih ta lica ostvaruju neko pravo.

Advokat stiče pravo bavljenja advokaturom upisom u imenik advokata i polaganjem zakletve.

Zakonom o advokaturi (Sl. list RCG, br. 79/06) se uređuju uslovi bavljenja advokaturom, način i oblici rada advokata, prava, obaveze i odgovornosti advokata i advokatskih pripravnika, nadležnosti Advokatske komore Crne Gore i druga pitanja od značaja za bavljenje advokaturom.

Veterinarstvo

Veterinarska djelatnost je regulisana Zakonom o veterinarstvu (Sl. list RCG, br 11/04, 79/04, 80/04, 27/07, 48/07 i Sl.list CG, br 14/07, 14/08).

Veterinarska djelatnost u smislu ovog zakona obuhvata: zaštitu i poboljšanje zdravlja životinja; zaštitu životinja od zaraznih i drugih bolesti; otkrivanje i dijagnostikovanje bolesti i liječenje oboljelih životinja; sprovođenje programa mjera zdravstvene zaštite životinja; kontrolu radi obezbjeđivanja zdravstvene ispravnosti sirovina i namirnica, briga o zdravstvenoj ispravnosti namirnica i sprječavanje pojave ostataka štetnih materija u namirnicama kontrolom na mjestu uzgoja životinja, proizvodnje, prerade i skladištenja sirovina; kontrolu radi obezbjeđivanja zdravstvene ispravnosti hrane, vode za životinje proizvodnju, promet i kontrolu medicinskih proizvoda i medicinskih sredstava za upotrebu u veterinarskoj medicini. Poslove inspekcijskog nadzora u oblasti veterinarstva vrši organ uprave preko republičkih veterinarskih inspektora.

Medicinska profesija

Svrha ljekarske profesije je očuvanje, zaštita i unaprijeđenje zdravlja stanovništva. Ova djelatnost je regulisana Zakonom o zdravstvenoj zaštiti (Sl. list RCG, br. 39/04). Zdravstvena djelatnost podrazumijeva aktivnosti zdravstvenih ustanova i drugih oblika zdravstvene službe na pružanju zdravstvenih usluga kojima se obezbjeđuje zdravstvena zaštita građana.

Prema Zakonom o zdravstvenoj zaštiti zdravstveni radnici su zavisno od stepena školske spreme i poslova zdravstvene djelatnosti koje obavljaju: 1) doktor medicine, doktor stomatologije i diplomirani farmaceut; 2) viša medicinska sestra, viši medicinski tehničar i viši zdravstveni tehničar, i viši zubar; 3) medicinska sestra, medicinski i zdravstveni tehničar, laboratorijski tehničar, farmaceutski tehničar i zubni tehničar.

Zakonom su pored poslova doktora medicine obuhvaćeni i doktori stomatologije, kao i farmaceuti, koji se u cilju zaštite njihovih profesionalnih interesa i unapređenja kvaliteta zdravstvene zaštite organizovani u Ljekarsku i Farmaceutsku komoru Crne Gore.

Brokeri

Zakonom o hartijama od vrijednosti (Sl.list RCG, br. 59/00, 10/01, 43/05, 28/06 i Sl.list CG, br.53/09) propisano je da je Komisija nadležna za određivanje opštih uslova koje moraju ispuniti fizička lica koja se profesionalno bave trgovanjem hartijama od vrijednosti.

U skladu sa ovlašćenjima sadržanim u zakonu, Komisija za hartije od vrijednosti je usvojila Pravila o utvrđivanju bližih uslova za sticanje zvanja brokera, dilera i investicionog menadžera (Sl. list RCG, br. 34/07) kojim je propisano da je lice koje namjerava da stekne neko od zvanja (broker, diler, investicioni menadžer) obavezno da pohađa obuku i položi ispit za sticanje zvanja brokera, dilera i investicionog menadžera koji organizuje Komisija za hartije od vrijednosti.

Poslovi sa hartijama od vrijednosti koje obavljaju ovlašćeni učesnici, u smislu ovog zakona, su: posredovanje u kupovini i prodaji hartija od vrijednosti po nalogu klijenta (u svoje ime, a za tuđ račun), uz naplatu provizije (brokerski poslovi); trgovina hartijama od vrijednosti u svoje ime i za svoj račun radi ostvarivanja razlike u cijeni (dilerski poslovi); upravljanje portfeljom hartija od vrijednosti koje pripadaju drugom licu (poslovi investicionog menadžera); drugi poslovi za koje Komisija odredi da predstavljaju poslove sa hartijama od vrijednosti.

Odlukom o jedinstvenom kodeksu šifara za unošenje i šifriranje podataka u evidencijama u oblasti rada (Sl. listu SRJ, br. 9/98 i Sl.list RCG 25/00) propisano je da je sifra za brokera: 71.68.57".

Aktuarstvo

Po Zakonu o osiguranju (Sl. list RCG, br. 78/06), obavljanje aktuarskih poslova u društvu za osiguranje je obavezno, i te poslove obavljaju ovlašćeni aktuari.

Uslovi za obavljanje poslova aktuara u oblasti osiguranja i izdavanje saglasnosti društva za osiguranje obrađeni su u odgovoru na pitanje 34 ovog Poglavlja.

Revizor

Zakonom o računovodstvu i reviziji (Sl. list RCG, br. 69/05 i Sl. list CG, br. 80/08) su regulisana sljedeća profesionalna zvanja: sertifikovani računovođa, ovlašćeni profesionalni računovođa i ovlašćeni revizor.

Shodno navedenom zakonu, revizija je ispitivanje finansijskih iskaza radi davanja mišljenja da li finansijski iskazi obuhvaćeni revizijom istinito i objektivno prikazuju stanje imovine, kapitala i obaveza, kao i rezultate poslovanja primjenom Međunarodnih standarda revizije i Kodeksa etike;

Sertifikovani računovođa je računovođa koji ima sertifikat organa državne uprave nadležnog za poslove finansija

Ovlašćeni profesionalni računovođa je računovođa koji ima sertifikat organa državne uprave nadležnog za poslove finansija izdat u skladu sa Zakonom o računovodstvu i reviziji (Sl. list RCG, br. 6/02)

Ovlašćeni revizori i društva za reviziju mogu, osim revizije finansijskih iskaza, da pružaju samo usluge procjene vrijednosti imovine, obaveza i kapitala, usluge finansijskih analiza i izrade finansijskih elaborata.

Zanatlije

Zakonom o zanatstvu (Sl. list CG, br.54/09) utvrđeni su uslovi za obavljanje zanatske djelatnosti i druga pitanja od značaja za zanatsku djelatnost. Shodno navedenom Zakonu, zanatska djelatnost, odnosno zanat je djelatnost koju fizičko lice ili privredno društvo obavlja proizvodnjom, prometom i pružanjem usluga na tržištu i na osnovu individualnih narudžbi, radi sticanja dobiti. Proizvodima i uslugama shodno Zakonu smatraju se proizvodi koji se proizvode, odnosno usluge koje se pružaju, upotrebom odgovarajućih mašina, alatskih i tehničkih uređaja, a koji nijesu rezultat serijske proizvodnje, odnosno procesa rada podijeljenog na pojedine radne operacije, karakterističnog za industrijsku proizvodnju.

Zanati mogu biti:

- jednostavni zanati, za čije obavljanje nije potrebna stručna kvalifikacija
- složeni zanati, za čije je obavljanje potrebna odgovarajuća stručna kvalifikacija

Zanatom se može baviti fizičko lice, odnosno zanatlija u svoje ime i za svoj račun koji ispunjava uslove za obavljanje zanata. Zanatlija kao osnovnu djelatnost može obavljati jedan ili više zanata. Izuzetno, zanatom se može baviti i privredno društvo, ako to ne čini na industrijski način.

Za obavljanje zanata moraju biti ispunjeni minimalno-tehnički uslovi (prostor, oprema, sredstva i dr.). Ako se zanat obavlja u pokretnim objektima zanatlija je dužan da pribavi dozvolu nadležnog organa na čijoj teritoriji obavlja djelatnost.

Složeni zanat može obavljati fizičko lice koje pored navedenih uslova, posjeduje najmanje položen majstorski ispit iz područja rada za zanimanja na koje se odnosi taj složeni zanat.

Navedeni uslovi utvrđuju se propisom ministarstva nadležnog za poslove zanatstva.

Umjetnici

U skladu sa Zakonom o kulturi (Sl. list CG, br. 49/08), samostalni umjetnik, odnosno samostalni stručnjak u kulturi je umjetnik ili stručnjak u kulturi koji se bavi umjetničkim ili kulturnim stvaralaštvom, odnosno koji obavlja poslove propisane ovim zakonom kao osnovno zanimanje, radi ostvarivanja prihoda, bez zasnivanja radnog odnosa.

Umjetnik je lice koje kao autor stvara originalna umjetnička djela ili lice koje interpretira umjetnička i druga djela.

Stručnjak u kulturi je lice sa odgovarajućom stručnom spremom, koje obavlja naučno-istraživačke, teorijsko-kritičke, edukativne, producerske, umjetničko-saradničke, specijalističko-tehničke ili organizatorske poslove u oblasti kulture.

36. Na koji način su ove profesije pravno regulisane: monopol djelovanja? Zaštita zvanja? Njihova povezanost sa sistemom socijalnog osiguranja? Nepodudarnosti?

Procedure za regulisanje profesija

Crnogorsko zakonodavstvo prepoznaje profesije koje su regulisane navedenim zakonima.

Posebim zakonima je omogućeno "prepoznavanje kvalifikacija" kao što je prepoznavanje kvalifikacije višeg obrazovanja u svrhu obavljanja profesionalne aktivnosti u Crnoj Gori.

Monopol djelovanja

Monopol djelatnosti postoji kod obavljanja profesije notara. Naime, u skladu sa Zakonom o notarima (Sl. list CG, br. 49/08), notarstvo je organizovano po principu teritorijalnosti i broj mjesta notara je ograničen. Broj mjesta notara određen je prema broju stanovnika u Crnoj Gori, tako da je za teritoriju opštine na svakih započetih 15000 stanovnika određeno po jedno notarsko mjesto, sa službenim sjedištem notara u toj opštini. Tako je za područje 15 Osnovnih sudova koliko ih ima u Crnoj Gori ukupno određeno 54 notarska mjesta.

Ne postoji monopol djelovanja kod drugih profesija, osim za medicinske profesije (kao što su doktori, stomatolozi i farmaceuti) i veterinarske profesije, kada je u pitanju moguće samozapošljavanje, specifični uslovi u pogledu regulative koja se primjenjuje kao i kada je u pitanju dozvola koju izdaje relevantno ministarstvo.

Zaštita zvanja

U okviru više zakona, kojima se regulišu predhodno pomenute profesije i njihova primjena, sa više propisa je regulisana zaštita od nezakonitog reorganizovanja za pojedine profesije. Kod profesija kod kojih fizičko lice može da obavlja djelatnost, odgovornost snosi to fizičko lice, dok kod aktivnosti koje obavljaju pravna lica, odgovornost snosi pravno lice. Nadležna komora treba da štiti zvanja.

Povezanost sa sistemom socijalne zaštite

Sve profesije regulisane Zakonom su povezane sa sistemom socijalne sigurnosti, kao i sve druge profesije. Ovo se može posmatrati sa dva aspekta: prvi aspect je obavljanje javne usluge od strane pravnog lica, drugi je obavljanje javne usluge od strane fizičkog lica. U oba slučaja osobe koje obavljaju svoje profesionalne djelatnosti ostvaruju prava proistekla iz radnog odnosa npr. imaju pravo na zdravstveno, penzisko i invalidsko osiguranje. U oba slučaja navedena lica imaju pravo na zdravstvenu njegu u slučaju nezaposlenosti.

37. Koja tijela vrše nadzor nad određenim profesijama: iz stručnih redova, ministarstva (koja), druga tijela?

Nadzor nad određenim profesijama sprovode stručna udruženja - komore i resorna ministarstva. Tako se u slučaju notarstva, notari udružuju u Notarsku komoru koja je u nadležnosti Ministarstva pravde. Takođe, advokati se udružuju u Advokatsku komoru, a nadležnost pripada Ministarstvu pravde.

U slučaju, ljekarske profesije, ljekari se udružuju u Ljekarsku komoru koja je u nadležnosti Ministarstva zdravlja. Takođe, članovi Ljekarske komore su i doktori stomatologije koji obavljaju poslove zdravstvene zaštite iz oblasti stomatologije, dok se farmaceuti radi zaštite svojih interesa udružuju u Farmaceutsku komoru, nad kojom nadzor ima Ministarstvo zdravlja.

U cilju obezbjeđivanja stručnosti i zaštite javnog interesa, lica koja rade na poslovima uređenja prostora i izgradnje objekata, učlanjuju se u Inženjersku komoru koja je u nadležnosti Ministarstva uređenja prostora i zaštite životne sredine.

Veterinari se, u cilju zaštite i unaprijeđenja stručnosti, očuvanja profesionalne etike, zaštite profesionalnih interesa, udružuje u Veterinarsku komoru.

C. Upravne strukture

38. Molimo opišite upravne strukture i vezane postupke za priznavanje stranih stručnih kvalifikacija u vašoj državi.

U okviru Ministarstva prosvjete i nauke postoji ENIC (*European Network of Information Centers*) centar koji vrši priznavanje stečenog stepena obrazovanja u svrhu zapošljavanja. Postupak priznavanja sprovodi se u skladu sa Zakonom o priznavanju i vrednovanju obrazovnih isprava (Sl. list RCG, br. 04/08). Ovaj Zakon rađen je u saradnji sa Ministarstvom za visoko obrazovanje i tehnologiju Republike Slovenije i NUFFIC (Holandska organizacija za međunarodnu saradnju u oblasti visokog obrazovanja - *Netherlands Organization for International Cooperation in Ghighter Education*) centrom Holandije, kroz Tempus projekat **CO12Z04** „Razvoj ENIC centra u Crnoj Gori“. Tokom rada na Zakonu uzeta su u obzir iskustva Slovenije i Holandije, posebno zakonski okvir Slovenije, zbog sličnosti obrazovnih sistema Slovenije i Crne Gore. Takođe je važno napomenuti da se Zakon temelji na postulatima Lisabonske konvencije o priznavanju visokoškolskih kvalifikacija u području Evrope (ratifikovana u Srbiji i Crnoj Gori marta 2004.).

U postupku priznavanja u svrhu zapošljavanja, u skladu sa članom 13 Zakona, cijeni se:

- 1) sistem obrazovanja u zemlji u kojoj je stečena inostrana obrazovna isprava;
- 2) trajanje obrazovanja bez upoređivanja obrazovnih programa;
- 3) stečeni stepen obrazovanja;
- 4) prava koja daje inostrana obrazovna isprava u zemlji u kojoj je stečena i
- 5) druge okolnosti od značaja za priznavanje.

U vršenju poslova, ENIC centar:

- 1) sprovodi postupak priznavanja inostrane obrazovne isprave;
- 2) daje mišljenje o pitanjima koja su predmet postupka vrednovanja;
- 3) daje informacije o postupku priznavanja i vrednovanja obrazovnih isprava ustanovama visokog obrazovanja, poslodavcima, ENIC partnerima i drugim organizacijama;
- 4) saraduje sa ENIC mrežom na izradi nacionalnih okvira kvalifikacija u evropskom prostoru visokog obrazovanja;
- 5) doprinosi daljem unapređenju obrazovnog sistema u Crnoj Gori;
- 6) ažurira i daje informacije o obrazovnim sistemima, inostranim obrazovnim ispravama i njihovom odnosu sa obrazovnim ispravama u Crnoj Gori, propisima o priznavanju i vrednovanju obrazovnih isprava, informacije o akreditovanim ustanovama visokog obrazovanja, uslovima za upis i dr.;
- 7) ažurira informacije o obrazovnom sistemu Crne Gore, u formi datoj u aneksu Zajedničke ENIC/NARIC povelje o zadacima i nadležnostima ENIC/NARIC centara;
- 8) obavlja poslove od nacionalnog i međunarodnog značaja propisane Lisabonskom Konvencijom za priznavanje obrazovnih isprava o visokom obrazovanju na području Evrope, i
- 9) vrši druge poslove, u skladu sa propisima i Zajedničkom ENIC/NARIC Poveljom o nadležnostima i zadacima ENIC/NARIC centara .

U svhu nastavka obrazovanja, priznavanje obrazovne isprave vrši ustanova visokog obrazovanja na kojoj se želi nastaviti obrazovanje, po prethodno pribavljenom mišljenju ENIC centra.

Ministarstvo prosvjete i nauke, međutim, nije u nadležnosti da procijeni da li je neko kvalifikovan da se bavi nekom od regulisanih profesija, već to radi nadležno ministarstvo.

Aneksi:

Aneks 18 - Zakon o privrednim društvima, 7,
11

Aneks 19 - Zakon o poštanskim uslugama,
17, 19, 21, 22